

Lokale Monitor Werk, Inkomen en Zorg 2009

Het sociaal beleid van tweehonderd gemeenten

Lokale Monitor Werk, Inkomen en Zorg 2009

Het sociaal beleid van tweehonderd gemeenten

Colofon

Uitgave:	Stichting FNV Pers
Onderzoek:	Patricia Jorissen, Gonca Akyar en Dirk Kloosterboer (FNV Afdeling Lokaal Beleid)
Productie en eindredactie:	FNV Marketing & Communicatie
Vormgeving:	FNV Repro
Foto omslag:	Hollandse Hoogte
Druk:	Grafimedia De Bruijn

Februari 2010

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	7
Methode	13
Werk	15
Inkomen	27
Zorg	33
Bijlage 1: De rol van politieke partijen	45
Bijlage 2: Maatschappelijk verantwoord aanbesteden	47
Bijlage 3: Gegevenstabel gemeenten	49

Voorwoord

Terwijl Nederland nog worstelt met de gevolgen van de economische crisis, gaan we op 3 maart naar de stembus om nieuwe gemeenteraden te kiezen. Juist nu is het belangrijk dat gemeenten een sociaal beleid voeren en voorkomen dat mensen buiten de boot vallen. Met de Lokale Monitor Werk, Inkomen en Zorg (LMWIZ) brengt de FNV in beeld op welke punten gemeenten het goed doen en waar verbetering nodig is.

Nu veel mensen in de problemen zitten, is het extra belangrijk dat zij terug kunnen vallen op een goed vangnet. Ik vind het zorgelijk dat de landelijke overheid deze taak te gemakkelijk over de schutting gooit naar gemeenten. In feite zou het landelijk sociaal minimum toereikend moeten zijn om rond te komen. Nu gemeenten dan toch een belangrijke taak hebben als het gaat om de bestrijding van de armoede, is het zaak dat zij die taak ook goed uitvoeren. Het is verheugend dat een groot deel van de gemeenten het budget voor het minimabeleid heeft verhoogd. Ik hoop wel dat de komende bezuinigingen hier geen verandering in gaan brengen: we mogen de crisis niet afwentelen op de mensen met de laagste inkomens.

Op het punt van de langdurigheidstoelage (een toeslag voor mensen die jarenlang van een laag inkomen moeten leven) blijkt helaas dat de meeste gemeenten iedereen uitsluiten die ook maar een paar procent boven het sociaal minimum zit. Gemeenten beklagen zich vaak dat ze van het Rijk te weinig beleidsvrijheid krijgen. Op dit onderdeel hebben ze juist meer vrijheid gekregen om de regeling te verbeteren. Helaas moet ik vaststellen dat ze die ruimte veel te weinig benutten.

De afgelopen jaren heeft de FNV keer op keer gehamerd op het belang van duurzame re-integratie. Niemand schiet er iets mee op als mensen met een tijdelijk baantje de bijstand verlaten maar een aantal maanden later opnieuw een uitkering moeten aanvragen. In 2008 hebben we een nota uitgebracht over dit onderwerp waarin we gemeenten oproepen om een vinger aan de pols te houden: wat gebeurt er met mensen nadat ze de bijstand uit zijn gestroomd? Het is verheugend dat een ruime meerderheid van de gemeenten dit inmiddels doet. Zeker, er is nog ruimte voor verbetering, maar ik heb waardering voor de stap in de goede richting die gemeenten hebben gezet.

Een ander terrein waar we enige voortgang zien is duurzaam inkopen. Gemeenten hebben zich voorgenomen om sociale normen te hanteren bij de inkoop en wij willen ze daar graag aan houden: steek geen belastinggeld in bedrijven die slecht met hun personeel omgaan. Gebruik je inkoopmacht om goed werkgeverschap te bevorderen. We zien dat dit idee langzaam begint door te dringen bij gemeenten, maar ze voldoen nog lang niet aan de doelstellingen die ze nota bene zelf hebben geformuleerd.

Een onderwerp waarover we ons ronduit zorgen maken is de aanbesteding van de huishoudelijke zorg. In de vorige editie van onze monitor moesten we vaststellen dat gemeenten vaak lage tarieven hadden bedongen bij de thuiszorginstellingen met als gevolg personeelstekorten, financiële problemen en zelfs ontslagen bij de thuiszorginstellingen. Sindsdien zijn steeds meer mensen gaan beseffen dat een prijzenslag misschien op de korte termijn een voordeeltje oplevert, maar op de langere termijn funest uitpakt voor zowel het personeel in de zorg als de mensen die afhankelijk zijn van thuiszorg. We hadden dan ook gehoopt dat gemeenten inmiddels op grote schaal kostendekkende tarieven zouden hanteren bij de inkoop van de thuiszorg. Helaas blijkt nog altijd een grote meerderheid van de gemeenten voor een dubbeltje op de eerste rang te willen zitten en tarieven te hanteren waarvoor geen goede kwaliteit zorg geleverd kan worden.

Kortom, het beeld is wisselend. Op een aantal onderdelen zien we dat het sociaal beleid waar de FNV al jaren voor pleit steeds meer ingang vindt. Maar er is ook reden tot zorg, met name als het gaat om de tarieven voor de thuiszorg.

Graag wil ik mijn dank uitspreken aan iedereen die heeft meegewerkt aan de uitvoering van dit onderzoek: de vele tientallen kaderleden die de gegevensverzameling hebben bewaakt; Divosa, VNG, de Bijstandsbond en diverse gemeenten die in de voorbereidingsfase feedback hebben gegeven op de vragenlijst; het ministerie van SZW dat het gegevensbestand van de Kernkaart Werk en Bijstand beschikbaar heeft gesteld en de honderden medewerkers van gemeenten die zich hebben ingespannen om de vragenlijsten in te vullen.

Ik hoop dat het rapport aangrijpingspunten biedt voor een vruchtbaar debat over de manier waarop gemeenten hun belangrijke sociale rol vervullen.

Leo Hartveld
FNV federatiebestuurder

Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

Elke twee jaar doet de FNV onderzoek naar het sociaal beleid van gemeenten. Aan de huidige editie hebben 196 gemeenten meegedaan met in totaal 9,4 miljoen inwoners. In het onderzoek is aandacht besteed aan de thema's Werk, Inkomen en Zorg.

De gevolgen van de crisis

Aan gemeenten is een belangrijke rol toegedacht als het gaat om het opvangen van de gevolgen van de crisis. Zij blijken hier vooral invulling aan te geven door investeringen naar voren te halen en door te proberen om werkgevers beter te bedienen. In landelijke crisisplannen is een belangrijke rol weggelegd voor zogenaamde 'groene banen'. Gemeenten zouden twee vliegen in één klap kunnen slaan door te investeren in banen die bijdragen aan een beter milieu. Helaas komt hier weinig van terecht: slechts enkele gemeenten geven aan dat ze investeren in groene banen.

Momenteel hebben gemeenten nog een overschot op hun werkbudgetten. In de toekomst zal de crisis ertoe kunnen leiden dat ze (fors) moeten bezuinigen op hun budgetten voor de ondersteuning van werkzoekenden, terwijl er tegelijk door meer mensen een beroep zal worden gedaan op ondersteuning. Hoe men dit op gaat lossen, lijkt nog niet echt uitgekristalliseerd te zijn. Ongeveer één op de drie gemeenten geeft aan dat er strengere prioriteiten gesteld gaan worden bij het toekennen van re-integratiemiddelen; in de praktijk zal dit vooral ten koste gaan van weinig kansrijke werkzoekenden. Daarnaast verwachten sommige gemeenten hun tekorten te kunnen aanvullen met subsidies, bijvoorbeeld uit Europa.

Er zijn enkele voorzichtige aanwijzingen dat sommige gemeenten onder druk van budgettaire beperkingen (gaan) bezuinigen op het armoedebeleid of door de toegang tot de bijstand moeilijker te maken. Of het hier gaat om een trend valt op basis van de beschikbare informatie niet te zeggen.

Ondersteuning werkzoekenden

De FNV hamert er al jaren op dat gemeenten zich sterk moeten maken voor duurzame uitstroom. Het heeft weinig zin om mensen aan een tijdelijk baantje te helpen als dat betekent dat ze na enkele maanden weer moeten aankloppen bij de sociale dienst. Het is bemoedigend om te zien dat inmiddels een ruime meerderheid van de gemeenten een vinger aan de pols houdt om na te gaan wat er met mensen gebeurt nadat ze zijn uitgestroomd. Ook zijn er veel gemeenten die re-integratiebedrijven (deels) afrekenen op basis van de mate waarin zij mensen duurzaam aan het werk weten te helpen. Wel is het zo dat de meeste gemeenten na zes maanden al van duurzame uitstroom spreken; de FNV zou liever zien dat een termijn van twaalf maanden wordt gehanteerd.

Gemeenten kunnen de kwaliteit van de re-integratie borgen door aansluiting te zoeken bij het Keurmerk Blik op Werk. Vooralsnog gebeurt dit slechts op kleine schaal.

Opvallend is dat gemeenten maar in beperkte mate kwantitatieve doelstellingen hanteren als het gaat om het wegwerken van achterstanden van bepaalde groepen op de arbeidsmarkt. Voor zover dit al gebeurt, gaat het meestal om jongeren. Slechts iets meer dan één op de tien gemeenten hanteert concrete doelstellingen om ouderen aan de slag te helpen. Verder valt op dat gemeenten slechts mondjesmaat in hun eigen personeelsbeleid het goede voorbeeld geven. Een uitzondering hierop is dat ruim de helft van de gemeenten wel doelstellingen heeft om uitkeringsgerechtigden een baan aan te bieden (hier hebben gemeenten overigens ook financieel belang bij).

Aandacht voor zzp'ers

De afgelopen jaren is er een stevige toename van het aantal mensen dat voor zichzelf is begonnen als zelfstandige zonder personeel (zzp'er). Deze groep lijkt zware klappen te krijgen als gevolg van de crisis. Ruim de helft van de gemeenten geeft aan signalen te hebben dat zzp'ers in de problemen raken. De manier waarop gemeenten hierop reageren is enigszins defensief. Men probeert wel via het Besluit bijstandverlening zelfstandigen (BBZ) hen zo goed mogelijk ondersteuning te geven, maar andere mogelijkheden blijven grotendeels onbenut. Zo zouden gemeenten bijvoorbeeld meer kansen kunnen bieden aan zzp'ers via de opdrachten

die ze zelf uitzetten. Ook is het van belang dat ze hun rekeningen tijdig betalen, zodat zzp'ers niet onnodig financieel in de knel raken.

Aandacht voor jongeren

Onlangs is de jongerenwet WIJ van kracht geworden. In principe krijgen jongeren geen uitkering meer, maar moeten ze ofwel aan het werk of naar school. Een ruime meerderheid van de gemeenten verwacht dat het wel zal lukken om de meeste jongeren zinvol aan de slag te krijgen. Toch zijn er veel klachten over de WIJ; gemeenten zeggen dat deze wet geen meerwaarde heeft en veel extra werk oplevert.

De strengere aanpak kan ertoe leiden dat jongeren afhaken en 'zoek raken'. Er moet gevreesd worden dat er al een omvangrijke groep jongeren bestaat die nergens staat ingeschreven: niet bij scholen, niet bij de sociale dienst en ook niet bij de belastingdienst. Slechts een kwart van de gemeenten doet onderzoek naar de omvang van deze groep of is van plan om zo'n onderzoek te gaan doen.

Een belangrijk en hardnekkig probleem vormt het voortijdig schoolverlaten. Ongeveer een kwart van de gemeenten doet onderzoek naar de effectiviteit van de aanpak van het schoolverlaten of is dit van plan.

Aandacht voor 'decent work'

Waar armoede voorheen vooral voorkwam onder mensen met een uitkering, komt dit tegenwoordig steeds vaker voor onder werkenden, zowel werknemers als zelfstandigen. Het Ministerie van Sociale Zaken heeft onlangs nog benadrukt dat gemeenten een belangrijke taak hebben als het gaat om financiële ondersteuning van werkenden met een laag inkomen door te zorgen dat het minimabeleid toegankelijk is voor deze groep. Dit komt aan de orde onder het kopje Minimabeleid.

Gemeenten kunnen ook op andere manieren de positie van werkenden met een laag inkomen versterken. Zo kunnen ze sociale criteria verbinden aan hun eigen inkoopbeleid. Op die manier kunnen ze opdrachtnemers vragen om zich als goede werkgever op te stellen.

Ruim de helft van de gemeenten blijkt bij hun aanbestedingen voorwaarden te hanteren op het gebied van werkgelegenheid en stageplekken. Minder dan een kwart van de gemeenten hanteert voorwaarden op het gebied van 'decent work' en het komt nauwelijks voor dat gemeenten hun inkoopbeleid gebruiken om onnodig flexwerk tegen te gaan. Kortom, er blijven nog veel mogelijkheden onbenut.

Er is afgesproken dat gemeenten in 2010 hun inkoop voor 75 procent op een duurzame manier organiseren, waarbij ze ook sociale criteria zouden moeten hanteren. Er moet nog veel gebeuren om die doelstelling te halen: minder dan één op de vijf van de gemeenten zit nu al in de buurt van de 75 procent. Niet alleen zullen veel gemeenten hun beleid nog moeten bijstellen, het is ook belangrijk om na te gaan of opdrachtnemers de sociale criteria in de praktijk ook naleven. Op zijn minst zou een afspraak kunnen worden gemaakt dat zij rapporteren over de manier waarop zij de sociale criteria in de praktijk brengen.

Een aantal gemeenten heeft te maken met een omvangrijke groep arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. Gemeenten houden toezicht op de huisvestingssituatie van deze migranten. Deze rol vullen ze veelal reactief in: ze nemen niet zelf het initiatief om te controleren, maar ondernemen actie als er signalen of klachten binnenkomen. Gemeenten kunnen daarnaast een belangrijke rol vervullen door misstanden rond bijvoorbeeld onderbetaling of gevaarlijke werkomstandigheden te melden bij vakbonden of de arbeidsinspectie. Ook kunnen ze via convenanten met uitzendbureaus misstanden aanpakken. Vooralsnog zijn er weinig gemeenten die van deze mogelijkheden gebruik maken.

Naast de rol die gemeenten kunnen spelen is het belangrijk dat werknemers - zowel migranten als anderen - zelf misstanden aan de kaak stellen. Gemeenten kunnen bevorderen dat arbeidsmigranten voorlichting krijgen over arbeidsrechten en de rol van vakbonden. Ook hier is nog veel verbetering mogelijk.

Toegang tot de bijstand

De FNV vraagt al jarenlang aandacht voor de lange wachttijden voor mensen die een uitkering aanvragen. Naar aanleiding van de editie 2006 van de Lokale Monitor is wettelijk geregeld dat aanvragers na vier weken recht hebben op een voorschot. Toen de editie 2008 was verschenen, zeiden veel gemeenten dat ze hard bezig waren om de wachttijden terug te brengen. Het is dan ook teleurstellend om vast te moeten stellen dat de

gemiddelde wachttijd in de huidige editie nauwelijks korter is. Nog steeds moeten veel mensen weken of zelfs maanden op een beslissing wachten.

Een lichtpunt is wel dat de wachttijd korter is geworden bij bijna de helft van de gemeenten die hebben meegedaan aan zowel de editie 2008 als de editie 2010 van de Lokale Monitor. Mogelijk heeft het onderzoek geholpen om de wachttijdproblematiek in deze gemeenten op de agenda te plaatsen.

Als gevolg van de wachttijd en de strengere aanpak die veel gemeenten zijn gaan hanteren, haken sommige aanvragers van een uitkering af. Uit een recent onderzoek van de Inspectie voor Werk en Inkomen blijkt dat veel van deze mensen goed terecht komen, maar dat met name zieken, verslaafden en mensen met communicatieve beperkingen tussen wal en schip kunnen vallen. De FNV bepleit daarom al jaren dat gemeenten onderzoeken wat er gebeurt met de afhakers. Het blijkt echter dat nog steeds minder dan één op de tien gemeenten zulk onderzoek doet.

Minimabeleid

Gemeenten zijn ten opzichte van de vorige editie opnieuw iets meer gaan investeren in minimabeleid. Het gaat dan om de uitgaven tot en met 2008. Of deze tendens ook doorzet wanneer de budgetten krappere worden als gevolg van de crisis, is onduidelijk.

Gemeenten hebben meer beleidsvrijheid gekregen ten aanzien van de langdurigheidstoelage, een belangrijke voorziening. Vroeger moest iemand vijf jaar een laag inkomen hebben om voor een toeslag in aanmerking te komen, inmiddels hebben de meeste gemeenten dit teruggebracht tot drie jaar.

Als het gaat om de inkomensgrens blijken de meeste gemeenten de regeling karig uit te voeren: ruim de helft wijst de voorziening af zo snel iemand net iets meer dan het bestaansminimum heeft. In theorie kunnen bijna overal werkenden met een laag inkomen een beroep doen op de toeslag, maar met zulke strikte inkomensgrenzen zal daar in de praktijk niet zo veel van terecht komen.

Een groot probleem is dat veel mensen met een laag inkomen geen gebruik maken van de voorzieningen waar ze recht op hebben, onder meer als gevolg van bureaucratische aanvraagprocedures. Gemeenten kunnen hun procedures klantvriendelijker maken, bijvoorbeeld door bestandskoppelingen, zodat mogelijke rechthebbenden actief kunnen worden benaderd. Het rijk zou de mogelijkheden daartoe moeten verruimen, zeggen veel gemeenten. Er zit nog steeds groei in het aandeel gemeenten dat klantvriendelijke procedures hanteert, maar er is nog veel ruimte voor verbetering. Als het gaat om het bereik van de langdurigheidstoelage blijken gemeenten als Amsterdam, Hellevoetsluis en Rotterdam goed te scoren.

Mensen met een laag inkomen kunnen een beroep doen op kwijtschelding van lokale heffingen. Er is een wetswijziging aangekondigd om de vermogensgrens die hierbij wordt gehanteerd te verruimen. Ook kunnen ondernemers in de toekomst kwijtschelding krijgen. Veel gemeenten weten nog niet of ze hun beleid zullen aanpassen, een deel van de gemeenten zegt op voorhand al dat er geen verruiming komt.

Toegang tot de WMO

Om voor een voorziening in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO) in aanmerking te komen, heeft de zorgvrager een indicatie nodig. De gemeente is verantwoordelijk voor de indicatiestelling. Zij kan de indicatiestelling zelf verrichten of het volledig uitbesteden. Er zijn ook gecombineerde vormen mogelijk. Bijna de helft van de gemeenten verricht in de meeste gevallen de indicatiestelling zelf. Of dit een trend is, kan op basis van dit onderzoek niet worden geconcludeerd.

Ook de methode van onderzoek kan verschillend zijn. Opvallend is dat twee vijfde van de gemeenten het onderzoek vrijwel uitsluitend via een huisbezoek uitvoert. De FNV vindt het belangrijk dat het indicatieproces klantvriendelijk en objectief verloopt. Dat kan het beste via een huisbezoek. De leefomstandigheden van de zorgvrager is zichtbaar, waardoor er sneller kan worden gesignaleerd dat verder onderzoek nodig is of andere voorzieningen nodig zijn.

Eigen bijdrage

Gemeenten kunnen voor individuele voorzieningen een eigen bijdrage vragen. Dit is echter niet wettelijk verplicht. Uit dit onderzoek blijkt dat alle gemeenten een eigen bijdrage vragen, in de meeste gevallen voor de huishoudelijke hulp. Voor een rolstoel mag volgens de wet geen eigen bijdrage worden gevraagd. Enkele gemeenten zeggen dat wel te doen.

Gemeenten kunnen mensen met een laag inkomen (tot 120 procent van het sociaal minimum) ontzien van het heffen van de eigen bijdrage door geen eigen bijdrage te vragen of door de eigen bijdrage lager vast te stellen dan het wettelijk maximum, zoals vermeld in het Besluit maatschappelijke ondersteuning. Slechts ruim 10 procent van de gemeenten vraagt geen eigen bijdrage en 3 procent vraagt een lagere eigen bijdrage. Enkele gemeenten vragen geen eigen bijdrage maar hebben de inkomensgrens lager vastgesteld dan 120 procent van het sociaal minimum. In de meeste gevallen wijzen gemeenten cliënten (actief) op mogelijke compensatie via de bijzondere bijstand of collectieve ziektekostenverzekering. Hoewel deze maatregelen een positieve uitwerking hebben, worden niet alle mensen met een laag inkomen hiermee bereikt. Mensen moeten de compensatie zelf achteraf terugvragen en kunnen dat als een drempel ervaren. Bovendien hoeft niet iedereen zich aan te sluiten bij de collectieve ziektekostenverzekering. De FNV ziet daarom liever dat er helemaal geen eigen bijdrage wordt gevraagd van mensen met een laag inkomen.

Aanbesteding huishoudelijke zorg

Gemeenten besteden de huishoudelijke zorg via de Europese aanbestedingsprocedure aan. De FNV vindt het belangrijk dat de aanbestedingsprocedure leidt tot een evenwichtige verhouding tussen goede arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden van werknemers in de zorg en kwalitatieve zorg en ondersteuning voor cliënten.

Gemeenten kunnen dat bereiken door:

- het hanteren van het Zeeuws model. Hierbij formuleert de gemeente minimumeisen en spreekt ze een vast tarief af. Een onbeperkt aantal aanbieders kan zich inschrijven. Cliënten kunnen op basis van kwaliteit kiezen van welke aanbieder ze gebruik willen maken. Concurrentie op de prijs is hiermee uitgesloten. De helft van de deelnemende gemeenten hanteert dit model. Hiermee is ten opzichte van de vorige editie (2008) een stijging te zien van 15 procentpunt. De andere helft van de gemeenten kijkt bij de keuze van een zorgaanbieder voornamelijk naar de prijs. Overigens moet worden opgemerkt dat het Zeeuws model alleen zin heeft als het vastgestelde tarief voldoende is om goede kwaliteit zorg te kunnen leveren.
- sociale criteria in het aanbestedingsbestek op te nemen. Een ruime meerderheid van de gemeenten kiest voor kwaliteitseisen met betrekking tot het scholen en bijscholen van personeel en/of stelt eisen aan opdrachtnemers om werkzoekenden in dienst te nemen die op de arbeidsmarkt moeilijk aan de slag komen. Bijna de helft kiest voor fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden waarbij de opdrachtnemer zich houdt aan de cao voor thuiszorg en het personeel overneemt van de aanbieder die de aanbesteding verliest, inclusief alle rechten en voorwaarden. Gemeenten hebben nauwelijks aandacht voor het tegengaan van flexwerk.
- De FNV streeft naar langlopende contracten van vier jaar zodat er meer rust ontstaat bij de zorgaanbieders, medewerkers maar ook bij gemeenten. Er is dan ook minder aanleiding voor werkgevers om met tijdelijke en flexibele krachten te werken. Krap twintig gemeenten hebben in 2010 een contract van vier jaar afgesloten.

Gemeenten kunnen tegen een kostendekkend tarief aanbesteden. In het verleden is berekend dat goede kwaliteit zorg minstens 22 euro per uur kost; waarschijnlijk ligt dit tarief momenteel nog hoger. Op basis van een nieuwe berekening komt ABVAKABO FNV uit op een minimumtarief van 24,50 euro. In dit onderzoek is gevraagd tegen welk tarief gemeenten de eenvoudige huishoudelijke zorg hebben aanbesteed. Waar gemeenten meerdere tarieven hanteren is uitgegaan van het maximumtarief. Slechts 28 gemeenten hanteren een tarief van minstens 22 euro.

Wel of niet Europees aanbesteden?

Er heerst veel onduidelijkheid over de Europese aanbestedingsplicht van gemeenten. Ongeveer een derde van de deelnemende gemeenten heeft onderzocht of en in hoeverre ze hiervan konden afwijken. De gemeenten Raalte, Staphorst en Zwartewaterland hebben in 2010 gekozen voor een andere procedure.

Mogelijk zullen meer gemeenten bij een volgende aanbestedingsprocedure het voorbeeld van deze gemeenten uit Overijssel volgen. In de Tweede Kamer is inmiddels gesproken over het afschaffen van de gehele aanbestedingsprocedure voor de huishoudelijke hulp.

Aanbesteding collectief vraagafhankelijk vervoer

Ook wat betreft de aanbesteding van het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) vindt de FNV het belangrijk dat kwaliteitscriteria worden opgenomen in het aanbestedingsbestek. Hoewel enkele gemeenten in dit onderzoek aangeven dat de gehele aanbesteding is uitgevoerd door de provincie of door een projectbureau van de provincie, blijven gemeenten eindverantwoordelijk voor de kwaliteit en de levering aan burgers. Bijna de helft van de gemeenten heeft criteria ten aanzien van werknemers en stageplaatsen in het bestek opgenomen. Er is minder aandacht voor fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden en nauwelijks aandacht voor het tegengaan van flexwerk.

Naast het implementeren van kwaliteitseisen in het aanbestedingsbestek is het van belang dat gemeenten controleren of de gecontracteerde vervoersaanbieders zich ook aan de afgesproken kwaliteitseisen houden. Gemeenten benutten hierbij verschillende mogelijkheden.

Daarnaast is het van belang dat de reiziger, de vervoerder en de opdrachtgever dezelfde verwachtingen hebben. Reizigers van collectief vervoer moeten goed worden geïnformeerd over de spelregels van collectief vervoer. De meeste gemeenten informeren de reizigers door het verstrekken van een informatiefolder. Verder geven enkele gemeenten aan dat de afhandeling van klachten van reizigers bij de vervoerder ligt. Veel reizigers zijn bang voor represailles als zij een klacht moeten indienen bij de vervoerder; zij zijn tenslotte van hem afhankelijk. Ook derden moeten namens de reizigers een klacht kunnen indienen. De FNV vraagt rekening te houden met deze aandachtspunten bij de klachtenafhandeling.

Ondersteunende begeleiding

Sinds 1 januari 2009 kunnen mensen met lichte beperkingen geen beroep meer doen op de AWBZ voor de ondersteunende begeleiding, maar mogelijk wel via de WMO daarvoor in aanmerking komen. Gemeenten hebben dus een belangrijke taak om te zorgen dat deze mensen de ondersteuning krijgen die ze nodig hebben. De meeste gemeenten zijn van plan hiervoor specifiek beleid te ontwikkelen, maar er is nauwelijks zicht op de omvang en de vraag van deze doelgroep. Enkele gemeenten geven aan dat de aanmeldingen voor WMO-zorg achterblijven. Andere gemeenten zijn terughoudend in het formuleren van specifiek beleid. Sommige ondernemen wel maatregelen om schrijnende gevallen te voorkomen binnen de bestaande mogelijkheden. De FNV vindt het belangrijk dat gemeenten zich proactief inspinnen om deze groep te faciliteren en gebruik te laten maken van de gelden die speciaal daarvoor beschikbaar zijn gesteld door het rijk.

De rol van politieke partijen

Gemeenten waar het CDA sterk is vertegenwoordigd, scoren gemiddeld lager op de indicatoren voor een sociaal beleid; in mindere mate geldt dit ook voor de VVD. Gemeenten waar PvdA, SP of GroenLinks sterk vertegenwoordigd zijn, scoren gemiddeld hoger; in mindere mate geldt dit ook voor D66. Daarbij zijn accentverschillen te zien: 'PvdA-gemeenten' geven gemiddeld wat meer uit aan loonkostensubsidies; 'GroenLinks-gemeenten' zijn sterker gericht op zorg en duurzaam inkopen en 'SP-gemeenten' profileren zich met een socialer WMO-beleid. Om misverstanden te voorkomen moet worden benadrukt dat de gevonden verbanden niet noodzakelijk iets zeggen over oorzaak en gevolg. De bedoeling van de analyse is om inzichtelijk te maken in hoeverre de verschillende politieke partijen medeverantwoordelijkheid dragen voor een sociaal beleid.

Aanbevelingen

Gemeenten zullen waarschijnlijk fors moeten bezuinigen als gevolg van de crisis. Het zou wrang en onrechtvaardig zijn om deze bezuinigen af te wentelen op de zwakste groepen, door bijvoorbeeld te snijden in het armoedebeleid of door de toegang tot de bijstand nog moeilijker te maken. Juist nu is het belangrijk om een ruimhartig sociaal beleid te voeren. Daarbij hoort ook een langdurigheidstoeslag voor iedereen die drie jaar moet rondkomen van maximaal 120 procent van het sociaal minimum.

Gemeenten zouden meer moeten investeren in mensen die het moeilijk hebben op de arbeidsmarkt, zoals jongeren, zzp'ers en ouderen. Daarbij moeten ze zich inspinnen om te zorgen dat werkzoekenden duurzaam aan de slag komen. Ze zouden iedereen die de bijstand verlaat nog minstens twaalf maanden moeten volgen en waar nodig nazorg moeten geven.

Het sociale vangnet is flink wat strakker aangetrokken de afgelopen jaren. Gemeenten zouden meer aandacht moeten besteden aan mensen die tussen wal en schip dreigen te vallen. Ze zouden bijvoorbeeld moeten onderzoeken wat er gebeurt met afhakers. Een belangrijke aandachtsgroep zijn jongeren. Gemeenten zouden onderzoek moeten doen naar zogenaamde 'niet-melders' en naar de effectiviteit van de aanpak van schooluitval.

Gemeenten kunnen een veel actievere rol spelen als het gaat om het bevorderen van 'decent work'. Bijvoorbeeld door sociale voorwaarden te stellen aan opdrachtnemers. Ook als het gaat om misstanden bij de inzet van arbeidsmigranten, zoals onderbetaling en onveilig werk, kunnen gemeenten zich actiever opstellen. Daarnaast is het van belang dat het minimabeleid toegankelijk is voor werkenden met een laag inkomen.

Gemeenten zouden de indicatiestelling bij een aanvraag voor een zorgvoorziening moeten baseren op een huisbezoek zodat het indicatieproces deskundig en klantvriendelijk verloopt. Bovendien zouden gemeenten mensen met een laag inkomen moeten ontzien bij het heffen van de eigen bijdrage voor zorgvoorzieningen, zodat zij niet verder belast worden. Tevens moet het persoonsgebonden budget moet toereikend zijn om de benodigde voorziening in te kunnen kopen.

Verder dienen gemeenten aandacht te besteden aan de kwaliteit van de huishoudelijke hulp en van het collectief vraagafhankelijk vervoer. Bijvoorbeeld door sociale criteria op te nemen in het bestek en door kosten-dekkende tarieven af te spreken.

Tot slot mogen mensen die ondersteunende begeleiding nodig hebben niet tussen wal en schip vallen. Het is belangrijk dat gemeenten deze groep actief benaderen.

Methode

Vragenlijst

Als basis voor de vragen van dit onderzoek is de vragenlijst van de Lokale Monitor 2008 genomen. De belangrijkste aanpassing betreft het feit dat in deze editie voor het eerst gebruik is gemaakt van drie digitale vragenlijsten; namelijk één voor elk van de onderdelen werk, inkomen en zorg. De vragenlijsten zijn daarbij uitgesplitst en aangevuld met onderdeel-specifieke vragen, waarna ze digitaal zijn ingevoerd in een enquête-module.

Ter controle van de inhoud, begrijpelijkheid en hanteerbaarheid van de vragenlijsten, zijn de lijsten vervolgens voorgelegd aan verschillende actoren, waaronder Divosa, VNG en de Bijstandsbond. Daarnaast is ook een pilot gehouden in zes gemeenten, om de doelmatigheid van de enquêtes onder respondenten te toetsen. Zij hebben allen met waardevolle bijdragen de onderzoeksvragen helpen verbeteren.

Gegevensverzameling

Enkele weken voor de digitale verzending van de vragenlijsten zijn in Groningen, Deventer, Amsterdam, Bergen op Zoom, Weert, Utrecht en Rotterdam voorlichtingsbijeenkomsten gehouden voor kaderleden die het proces van lokale gegevensverzameling hebben bewaakt en zonodig bijgestuurd. Na de instructiebijeenkomsten zijn de digitale vragenlijsten begin november 2009 vanuit de enquête-module per e-mail verstuurd aan gemeenten die op verzoek een contactpersoon hadden aangeleverd. Half december zijn de berekende scores ter controle aan de deelnemende gemeenten toegestuurd.

Voor zover er in de vragenlijsten gevraagd is naar resultaten, hebben deze in principe betrekking op het jaar 2008. Als werd gevraagd naar het gemeentelijk beleid, dan gaat het in beginsel om het beleid voor 2010.

Deelnemende gemeenten

Aan de Lokale Monitor Werk, Inkomen en Zorg 2010 hebben in totaal 196 gemeenten deelgenomen. De gemeenten die vanuit een samenwerkingsverband gegevens hebben aangeleverd, zijn daarbij elk als afzonderlijke respondent meegerekend. In totaal vertegenwoordigen de deelnemende gemeenten 9,4 miljoen inwoners, een ruime meerderheid van de Nederlandse bevolking. Uit de tabel hieronder valt af te leiden dat de grotere gemeenten het best vertegenwoordigd zijn in het onderzoek.

Bereik naar gemeentegrootte

Gemeentegrootte	Bereik
250.000 en groter	100%
100.000-250.000	71%
20.000-100.000	42%
0-20.000	42%

Niet alle gemeenten hebben aan elk onderdeel van de monitor meegedaan. Het onderdeel Werk is door 165 gemeenten ingevuld; het onderdeel Inkomen door 171 en Zorg door 135.

Werk

Re-integratie

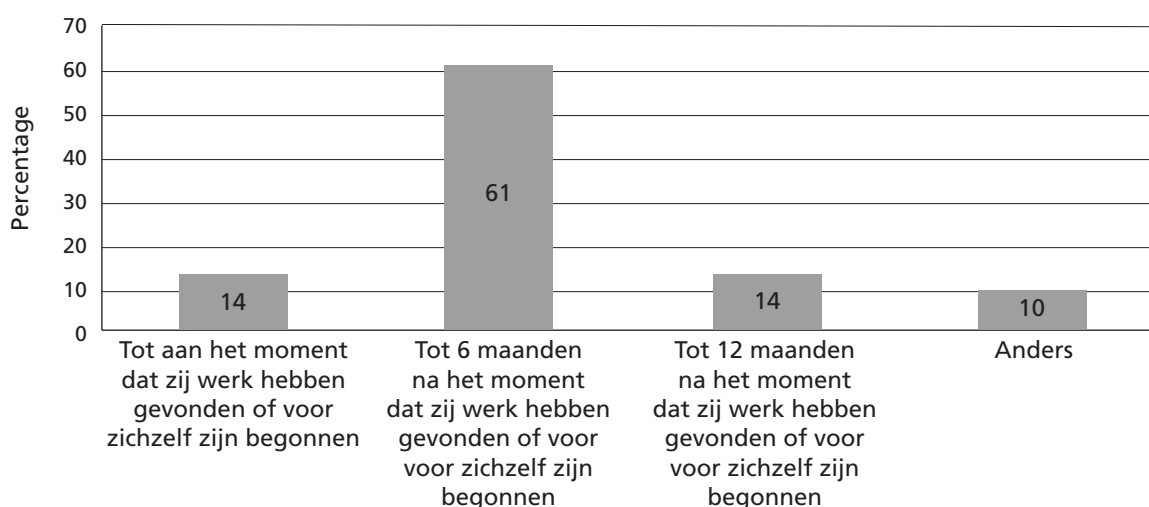
Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de ondersteuning van werkzoekenden met een bijstandsuitkering en werkzoekenden zonder uitkering. Zij ontvangen hiervoor een budget van het rijk. Globaal geven zij dit budget uit aan re-integratietrajecten en aan loonkostensubsidies. Over de effectiviteit van de re-integratie is de nodige discussie. Uit een langetermijnanalyse van CBS-cijfers kwam naar voren dat slechts een kwart van de bijstandsgerechtigden die een traject hebben gevolgd duurzaam aan het werk is gekomen.¹

Een belangrijk instrument om de kwaliteit van de re-integratie te borgen is het Keurmerk Blik op Werk. Vooral nog maken gemeenten hier slechts op beperkte schaal gebruik van. Het gebeurt wel in Dordrecht en soms in Amsterdam. Gemeenten als Almere, Tilburg, Rotterdam en Enschede zijn in gesprek over mogelijke invoering van het keurmerk.

Aan de gemeenten die meedoen aan de Lokale Monitor van de FNV is gevraagd hoeveel zij in 2008 hebben uitgegeven aan loonkostensubsidies en hoe hoog het bedrag naar schatting zal uitvallen in 2009. De verwachting was dat het bedrag in 2009 hoger zou zijn als gevolg van maatregelen tegen de gevolgen van de crisis. Dit bleek niet het geval: in feite liggen de geschatte uitgaven voor 2009 zelfs iets lager dan die in 2008. Voor sommige gemeenten geldt dat de uitgaven dalen omdat men nog bezig is om WIW/ID-regelingen af te bouwen. De gemeente Tynaarlo geeft aan dat er de afgelopen periode veel is geïnvesteerd om mensen met een gesubsidieerde baan aan regulier werk te helpen. Hierdoor zijn de uitgaven aan gesubsidieerde banen gedaald.

Een deel van de werkzoekenden die via een re-integratietraject aan het werk komt, verliest deze baan weer na een aantal maanden, bijvoorbeeld omdat het slechts om een tijdelijke baan gaat. De FNV vindt het belangrijk dat gemeenten zich inspannen om werkzoekenden duurzaam aan het werk te helpen. In feite zou dit moeten betekenen dat ze voor onbepaalde tijd aan de slag kunnen, maar uit praktische overwegingen wordt de volgende definitie van duurzame plaatsing gehanteerd: 'Er is pas sprake van duurzame plaatsing bij één of meerdere arbeidsovereenkomsten voor de duur van minimaal twaalf aaneengesloten maanden voor ten minste 75 procent van het vastgestelde aantal werkbare uren'.² Een belangrijke vraag is of gemeenten zicht houden op wat er gebeurt met mensen die een re-integratietraject hebben afgerond.

Hoe lang worden mensen gevolgd na afronding re-integratietraject?

¹ RWI (2009), Factsheet re-integratie.

² FNV (2008), Duurzame plaatsing: Na re-integratie vast aan de slag. Amsterdam.

Een ruime meerderheid van de gemeenten blijkt een vinger aan de pols te houden nadat mensen een baan hebben gevonden. Vaak is dit beperkt tot zes maanden, al zijn er ook gemeenten die een termijn van twaalf maanden aanhouden. De gemeente Leeuwarden wil dit zelfs uitbreiden tot twee jaar: 'In de huidige contracten met re-integratiebedrijven wordt onder duurzame uitstroom een half jaar verstaan en wordt een half jaar nazorg na plaatsing op werk geboden. Vanaf 2010 wordt onder duurzame uitstroom twee jaar verstaan en zullen klanten langer worden gevolgd.' Verschillende gemeenten geven aan dat ze mensen die uitstromen volgen om te kunnen bepalen of ze in aanmerking komen voor een uitstroompremie, waar ze pas recht op hebben na duurzame uitstroom.

Er zijn ook gemeenten die geen vaste termijn hanteren, omdat ze vinden dat hier maatwerk moet worden geboden. Een voorbeeld is Heemskerk: 'Bij sommige mensen is het het beste om ze volledig los te laten, anderen worden langer gecoacht.' De gemeente Amersfoort stelt dat het volgen van mensen na de uitstroom niet alles zegt: 'Wij zetten namelijk in op duurzame uitstroom voordat mensen al daadwerkelijk uitstromen. Dat zie je bijvoorbeeld in het soort trajecten (gericht op duurzame uitstroom) dat we inzetten. Dat is maatwerk. Ongeveer 85 procent van de mensen die uitstromen, zien we dus ook niet meer terug.'

Re-integratiebedrijven hebben er niet per definitie belang bij om hun deelnemers duurzaam aan het werk te helpen. Gemeenten kunnen in contracten echter bepalingen opnemen die het financieel aantrekkelijk maken om hier moeite voor te doen. Zij kunnen bijvoorbeeld een re-integratiebedrijf belonen als het lukt om veel deelnemers voor minstens twaalf maanden aan het werk te krijgen.

Is er sprake van een financiële beloning als re-integratiebedrijven erin slagen om deelnemers (duurzaam) aan het werk te krijgen

	Percentage
Op basis van uitstroom naar werk	5
Op basis van uitstroom naar werk met contract \geq 6 maanden	14
Op basis van aantal deelnemers dat \geq 6 maanden aan het werk blijft	42
Op basis van uitstroom naar werk met contract \geq 12 maanden	1
Op basis van aantal deelnemers dat \geq 12 maanden aan het werk blijft	1

Resultaatfinanciering op basis van duurzame uitstroom blijkt behoorlijk ingeburgerd te zijn, al wordt hierbij meestal wel een termijn van zes maanden gehanteerd. Amsterdam stelt bijvoorbeeld dat er altijd sprake is van resultaatfinanciering: 'Er wordt per deelnemer alleen betaald voor geleverde prestaties (behaalde resultaten), dat kunnen tussentijdse (deel)resultaten zijn, maar altijd voor het eindresultaat (= duurzame uitstroom naar werk); het criterium voor duurzaamheid is meer dan 6 maanden.' In Utrecht wordt 50 procent van de integrale trajectprijs pas uitbetaald na duurzame uitstroom; ook hier wordt een termijn van zes maanden gehanteerd. De gemeente Smallerland merkt op dat uitstroom naar een studie wordt gelijkgesteld met uitstroom naar werk, mits er sprake is van studiefinanciering.

Verder merken diverse gemeenten op dat ze geen resultaatfinanciering hebben omdat ze niet of nauwelijks nog trajecten inkopen bij re-integratiebedrijven. Ze voeren de re-integratie zelf uit of doen zelf de coördinatie en kopen losse modules in.

In veel gemeenten worden werkzoekenden gestimuleerd om als zelfstandige aan de slag te gaan. Ook hier is het van belang dat mensen duurzaam aan de slag komen. Als de startende ondernemer ondersteuning krijgt van een re-integratiebureau, dan gelden hierbij vaak dezelfde bepalingen rond duurzame uitstroom als bij andere vormen van re-integratie. Als de starter gebruik maakt van het Besluit bijstandverlening zelfstandigen (BBZ), dan onderhoudt de gemeente in dat kader contact. Daarnaast zijn er andere manieren waarop de gemeente toe kan zien op de duurzaamheid van uitstroom als zelfstandige. Hieronder worden enkele voorbeelden gegeven.

Hoe ziet de gemeente toe op duurzaamheid uitstroom starters

Amersfoort	Vooraf een goede screening op potentie om ondernemer te worden. Regelmatige check hoe veel bedrijven na verloop van tijd nog bestaan. 85 procent van de bedrijven bestaat nog na 5 jaar.
Rotterdam	SoZaWe Rotterdam beschikt over een Regionaal Bureau Zelfstandigen, dat klanten langere tijd begeleidt en ook nauw samenwerkt met andere partijen in het veld, zoals bijvoorbeeld de Kamer van Koophandel.
Zevenaar	Mensen die voor zichzelf willen beginnen, starten onder begeleiding van het IMK met een pre-starttraject. Daarnaast subsidieert onze gemeente het project 'Start Smart' van de Kamer van Koophandel. Startende ondernemers worden in dit project begeleid door ervaren ondernemers.
Anna Paulowna, Harenkarspel, Niedorp, Wieringen, Wieringermeer en Zijpe	Na één jaar controle of de betrokkene weer een uitkering heeft aangevraagd.
Werkendam en Woudrichem	Degenen die voor zichzelf beginnen, worden tot één jaar na de start begeleid door het Instituut Midden- en Kleinbedrijf. Het IMK is ons adviesorgaan voor zelfstandigen.
Zandvoort	Zandvoort is een dorp, zodat op informele wijze een oogje op de uitstromers wordt gehouden.

Een manier om de duurzaamheid van de re-integratie te bevorderen is door werkzoekenden in de gelegenheid te stellen om een opleiding te volgen. Sommige gemeenten hanteren het uitgangspunt dat opleidingen altijd zo kort mogelijk moeten duren ('de kortste weg naar werk'), andere vinden het goed dat werkzoekenden een langere opleiding volgen als dat eraan bijdraagt dat ze duurzaam aan de slag komen.

Scholingstraject moet zo kort mogelijk

	Percentage gemeenten
2010	63
2008	55
2006	70

Het percentage gemeenten dat zegt dat scholingstrajecten altijd zo kort mogelijk moeten duren is weer wat gestegen. Sommige gemeenten nuanceren hun antwoord wel door te stellen dat het gaat om de kortste weg naar duurzaam werk. Verschillende gemeenten zeggen dat het een kwestie van maatwerk is.

Een andere manier om de duurzaamheid van de re-integratie te bevorderen is door werkzoekenden meer zeggenschap te geven over hun eigen traject, door middel van een persoonsgebonden re-integratiebudget waarmee zij zelf hun ondersteuning kunnen regelen. In de Lokale Monitor van 2008 gaf 29 procent van de gemeenten aan dat werkzoekenden deze mogelijkheid hebben.

In de huidige editie blijkt bijna een kwart van de gemeenten de mogelijkheid van een persoonsgebonden budget aan te bieden, zij het soms voor een beperkte doelgroep. Er zijn ook gemeenten die varianten hantieren. Zo is er in Apeldoorn en sinds kort ook in Rotterdam de mogelijkheid van een Individuele Re-integratie Overeenkomst waarbij de werkzoekende een eigen re-integratieplan kan opstellen, al dan niet in samenwerking met een re-integratiebureau. Elders wordt gewerkt aan de invoering van een persoonsgebonden budget, bijvoorbeeld in Wijchen en bij de sociale dienst Drechtsteden.

Een specifieke groep werkzoekenden waar gemeenten mee te maken hebben, zijn vluchtelingen en 'pardonners', mensen die in het kader van het generaal pardon in Nederland mogen blijven. De Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF pleit ervoor om deze groepen ruime mogelijkheden te geven om een studie te volgen. Het gaat namelijk vaak om mensen die in hun land van herkomst een hoge opleiding hebben gevolgd, maar met een diploma dat in Nederland niet wordt erkend. Door deze mensen te dwingen om onmiddellijk aan het werk te gaan, wordt menselijk kapitaal vernietigd, aldus de UAF.

Beleid ten aanzien van vluchtelingen en pardonners

	Percentage gemeenten
Hoogopgeleide vluchtelingen mogen studeren met behoud van uitkering	80
Pardonners mogen studeren met behoud van uitkering	63

Diverse gemeenten geven aan dat voor vluchtelingen en pardonners in principe dezelfde regels gelden als voor andere bijstandsgerechtigden. Dit wil niet per se zeggen dat men afwijzend staat tegenover het volgen van opleidingen, zo blijkt bijvoorbeeld uit de toelichting van Sevenum: 'Uitgangspunt is individueel maatwerk. Daarbij speelt de achtergrond 'pardon' of 'hoog opgeleid' op voorhand geen specifieke rol. Omdat individueel maatwerk het uitgangspunt is, wordt hier uiteraard wel rekening mee gehouden.'

De gemeente Heerhugowaard hecht belang aan werkervaring: 'Studeren mag, maar wel ook zo snel mogelijk een (gesubsidieerde) baan erbij: zo leer je de taal het snelst.'

Gemeenten krijgen in 2010 te maken met een bezuiniging van 75 miljoen euro op het budget om mensen aan het werk te helpen, al komt er tegelijk wel extra geld beschikbaar voor de bestrijding van jeugdwerkloosheid. Daarbij moet worden opgemerkt dat de bezuiniging vooralsnog beperkt is in vergelijking met het overschot dat gemeenten hebben op hun budgetten voor de ondersteuning van werkzoekenden. Op de langere termijn zijn ingrijpendere bezuinigingen te verwachten. Tegelijk zal de crisis ook zorgen voor een groeiend aantal werkzoekenden dat een beroep doet op ondersteuning van de gemeente.

Hoe gaat gemeente om met groei werkzoekenden en dalend budget

	Percentage gemeenten
We verwachten geen problemen.	18
We leggen geld bij uit de algemene middelen.	30
We gaan meer nadruk leggen op kansrijke groepen bij de re-integratieactiviteiten.	28
We gaan de mogelijkheden voor nuggers om aan re-integratietrajecten mee te doen inperken.	8

Ongeveer een op de drie gemeenten verwacht strakkere prioriteiten te zullen gaan hanteren bij het toekennen van re-integratiemiddelen. In beperkte mate zal dit ten koste gaan van werkzoekenden zonder uitkering; vaker zal er worden bezuinigd op de ondersteuning van werkzoekenden die weinig kans maken op een baan. Naast de antwoordmogelijkheden uit de vraag noemen gemeenten ook andere manieren waarop ze om willen gaan met de veranderende omstandigheden.

De volgende oplossingen zijn door meerdere gemeenten genoemd:

- Proberen elders geld te vinden, bijvoorbeeld ESF-subsidies.
- Minder gesubsidieerde banen en/of loonkostensubsidies (overigens zeggen twee gemeenten dat ze juist sterker willen inzetten op loonkostensubsidies).
- Re-integratie niet meer helemaal uitbesteden, meer zelf regelen.
- De instroom van mensen in de bijstand verder beperken.

De gemeente Purmerend stelt dat men vanwege de daling van de budgetten meer gebruik zal gaan maken van werken met behoud van uitkering in plaats van verloning, ook al geeft men de voorkeur aan verloning.

Werken met behoud van uitkering

Sinds de invoering van de WWB zijn gemeenten op grote schaal projecten gaan invoeren waarbij uitkeringsontvangers verplicht werkzaamheden moeten uitvoeren. Het gaat om uiteenlopende vormen, van leer-werkprojecten, die mensen helpen om duurzaam aan de slag te komen, tot 'work first' werkfabrieken die als belangrijkste doel hebben om mensen af te schrikken en/of te disciplineren. Soms werken deelnemers met behoud van uitkering, soms is er sprake van een arbeidscontract.

De FNV staat positief tegenover combinaties van leren en werken die erop gericht zijn om mensen duurzaam aan het werk te helpen. Bij voorkeur zou hierbij sprake moeten zijn van een arbeidscontract. Werken met behoud van uitkering kan naar de mening van de FNV slechts tijdelijk gedurende drie tot maximaal zes maanden. Het mag niet zo zijn dat mensen eindeloos lang aan het werk worden gezet zonder fatsoenlijke arbeidsrechten. Work first als middel om mensen 'uit de bijstand te jagen' wijst de FNV af.

Werken met behoud van uitkering

	2006	2008	2010
Komt het voor (percentage gemeenten)	93	93	97
Maximale termijn (maanden)	7,9	9,3	15,4

Werken met behoud van uitkering komt bijna overal voor. De maximale periode neemt al jarenlang gestaag toe en varieert momenteel van twee maanden tot maar liefst vier jaar. Diverse gemeenten zeggen dat het een kwestie is van maatwerk. Een gunstig voorbeeld is Bergen op Zoom: deze gemeente zegt dat mensen maximaal twee maanden met behoud van uitkering aan het werk worden gezet en alleen als er aansluitend zicht is op een dienstverband.

Ongeveer een op de drie gemeenten geeft mensen die werken met behoud van uitkering een toeslag. Meestal ligt deze tussen de 500 en 1.000 euro per jaar, met uitschieters tot 2.000 euro. In veel gemeenten is het bedrag gerelateerd aan het aantal gewerkte uren, soms ook aan de aard van de werkzaamheden of de geleverde prestaties.

Aanpak crisis

Bij het tegengaan van de gevolgen van de crisis is een belangrijke rol weggelegd voor gemeenten. Zij kunnen werkloosheid bestrijden door bijvoorbeeld investeringen naar voren te halen, extra te investeren in groene banen (denk aan isolatie, groene energie, openbaar vervoer) en door te stimuleren dat jongeren een vervolgopleiding volgen na afronding van het mbo door hun schoolgeld te vergoeden.

Het beeld dat naar voren komt van de manieren waarop gemeenten de gevolgen van de crisis bestrijden is als volgt:

- Veel gemeenten halen investeringen naar voren;
- Veel gemeenten halen de banden met werkgevers aan. Ze benaderen werkgevers actiever en ze verbeteren de dienstverlening aan werkgevers. Concrete voorbeelden zijn het versoepelen van aanbestedingsregels en sneller facturen betalen;
- Er zijn bijna geen gemeenten die aangeven dat ze investeren in groene banen.

Een groep die sterk te lijden heeft onder de crisis zijn de zelfstandigen zonder personeel of zzp'ers.³

Ruim de helft van de gemeenten (54 procent) zegt signalen te hebben opgevangen van zzp'ers die in de problemen zijn geraakt door de crisis. Sommige gemeenten melden dat dit ook al leidt tot een hoger aantal aanvragen in het kader van het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen (BBZ), andere zeggen dat er vooralsnog alleen meer vragen om informatie binnenkomen.

Gemeenten kunnen verschillende dingen doen om zzp'ers een steun in de rug te bieden. Zo kunnen zij microkrediet aanbieden aan starters die door de crisis moeilijk aan een lening kunnen komen. Ook kunnen ze voorlichting geven over het BBZ. Deze uitkering voor zelfstandigen die onder het bestaansminimum komen, dwingt ze niet onmiddellijk om hun bedrijfskapitaal 'op te eten'. Bij veel zelfstandigen is de regeling niet bekend. Ook kunnen gemeenten opdrachten gunnen aan zzp'ers, bijvoorbeeld als het gaat om werkzaamheden zoals scholen opknappen of woningisolatie.

Maatregelen om problemen zzp'ers aan te pakken

	Percentage gemeenten
Microkrediet voor starters	22
Voorlichting BBZ	75
Opdrachten naar zzp'ers	3

Uit de antwoorden blijkt dat het BBZ voor gemeenten het belangrijkste instrument is om zzp'ers te ondersteunen en dat andere instrumenten relatief weinig worden ingezet. Naast de bovengenoemde maatregelen noemen gemeenten ook inzet van schuldhulpverlening, ondersteuning bij het vinden van ander werk, het BBZ ruimhartiger uitvoeren. Ook wordt meer in het algemeen voorlichting gegeven, waarbij men soms samenwerking zoekt met banken en accountants zodat die hun klanten kunnen informeren.

Jongeren

Per 1 oktober 2010 is de Wet investeren in jongeren (WIJ) van kracht. Op basis van deze wet krijgen jongeren tot 27 jaar geen bijstandsuitkering meer. In plaats daarvan is het de bedoeling dat zij naar school gaan of een baan hebben. Zo niet, dan dient de gemeente te zorgen dat zij aan de slag kunnen op leer/werkplekken of stageplekken. Aan gemeenten is gevraagd voor hoeveel procent van de jongeren valt te realiseren dat zij op een van deze manieren aan de slag zijn.

Welk aandeel van de jongeren kan naar schatting aan de slag in opleiding, werk, leer-werkplek of stageplek?

Percentage jongeren aan de slag	Percentage gemeenten
0-25	3
25-50	8
50-75	28
75-100	62

Een ruime meerderheid van de gemeenten verwacht dat het wel lukt om de meeste jongeren zinvol aan de slag te krijgen, maar twee op de vijf hebben toch hun bedenkingen hierover. Verschillende gemeenten geven aan dat het op dit moment nog moeilijk is om in te schatten voor hoe veel jongeren een oplossing wordt gevonden en dat dit ook sterk zal afhangen van de economische ontwikkelingen.

³ Bij de voorbereiding van de vragenlijst bleek dat niet iedereen bekend is met het feit dat de FNV zich ook voor deze groep werkenden inzet. Er zijn 30.000 zzp'ers aangesloten bij FNV-bonden.

Als gevolg van de strengere aanpak van jongeren in de bijstand valt te vrezen dat een deel van de jongeren zich laat afschrikken en 'zoek raakt'. Er zijn onderzoeken die erop wijzen dat er een substantiële groep 'niet-melders' bestaat, jongeren die wel in het bevolkingsregister voorkomen maar niet zijn ingeschreven op school, bij jongerenloket, studiefinanciering, belasting et cetera. De FNV hecht er belang aan dat gemeenten de omvang van dit verschijnsel in kaart brengt, zodat er zonodig maatregelen kunnen worden genomen.

Een ander onderwerp waar gemeenten naar de mening van de FNV onderzoek naar zouden moeten doen, is de effectiviteit van de aanpak van schooluitval. Het belang van het tegengaan van schooluitval wordt algemeen onderkend, maar er is nog te weinig aandacht voor de vraag hoe effectief dit gebeurt. Wel is er in het kader van het actieplan jeugdwerkloosheid goede ervaring opgedaan met het houden van interviews met jongeren die dreigen uit te vallen.

Is er onderzoek gedaan naar niet-melders en naar effectiviteit aanpak schooluitval

	Niet-melders	Effectiviteit aanpak schooluitval
Ja	8	8
Nee, maar zo'n onderzoek is wel gestart	20	15

Voor beide onderwerpen geldt dat slechts rond een kwart van de gemeenten hier onderzoek naar doet. Wel geven verschillende gemeenten aan dat ze binnenkort onderzoek gaan starten. Een aantal gemeenten stelt dat dit niet aan de orde is. Zo wordt in Ouder-Amstel geen onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de aanpak van schooluitval: 'Wij zijn te klein. En er zijn geen middelbare scholen.'

Bevorderen participatie doelgroepen

Gemeenten kunnen op verschillende manieren bijdragen aan betere kansen voor groepen werkzoekenden die moeilijk aan de slag komen. Zij kunnen bijvoorbeeld afspraken maken met werkgevers, ze kunnen voorwaarden hanteren bij hun aanbestedingen, ze kunnen discriminatie signaleren en tegengaan door samen te werken met een discriminatiebureau en ze kunnen zorgen dat deze werkzoekenden optimale ondersteuning krijgen in de vorm van adequate re-integratietrajecten. Daarnaast kan de gemeente het goede voorbeeld geven en doelstellingen formuleren om het aantal werknemers uit bepaalde groepen in het eigen personeelsbestand te verhogen. Een eerste voorwaarde voor een effectieve aanpak is dat er kwantitatieve doelstellingen worden geformuleerd voor het wegwerken van achterstanden.

Hanteert de gemeente kwantitatieve doelstellingen voor het wegwerken van achterstanden van specifieke groepen werkzoekenden?

	Algemeen	Eigen personeelsbeleid
Arbeidsgehandicapten / WSW'ers	33	18
Niet-westerse allochtonen	8	8
45-plussers	12	0
Jongeren	58	14
Nuggers	21	24
Uitkeringsgerechtigden	51	60

Gemeenten blijken slechts in beperkte mate kwantitatieve doelstellingen te hanteren om de achterstand van specifieke doelgroepen op de arbeidsmarkt terug te dringen. Voor zover dit al gebeurt, gaat het vaak om uitkeringsgerechtigden, wellicht begrijpelijk aangezien gemeenten er financieel belang bij hebben om hun aantal te verminderen. Verder hebben gemeenten doelstellingen geformuleerd om de achterstand van jongeren en in mindere mate arbeidsgehandicapten / WSW'ers op de arbeidsmarkt terug te dringen, al zet men daar niet zo vaak het eigen personeelsbeleid voor in. Ten aanzien van ouderen en allochtonen zijn er zelden doelstellingen geformuleerd, iets wat onlangs ten aanzien van ouderen ook door Divosa werd vastgesteld.⁴

⁴ Divosa-monitor 2009. Meer dan ooit: Sociale diensten en participatiebevordering.

Natuurlijk hebben gemeenten ook andere instrumenten om de achterstand van specifieke groepen terug te dringen. Zo kunnen uitkeringsgerechtigden soms via 'verloning' aan de slag bij de gemeente en worden er traineeplaatsen aangeboden. De gemeente Tytsjerksteradiel heeft speciale gesubsidieerde banen voor 60-plussers die bijvoorbeeld als conciërge op een basisschool aan de gang gaan. Op die manier kunnen ze tot hun 65e nog een stukje pensioen opbouwen.

Arbeidsmigratie

Veel gemeenten hebben te maken met honderden of zelfs duizenden arbeidsmigranten uit Polen en uit andere Midden- en Oost-Europese landen. Gemeenten hebben een verantwoordelijkheid als het gaat om de huisvesting van deze migranten, maar daarnaast stuiten zij soms ook op misstanden op het gebied van werk en inkomen. Zo nu en dan komen er schrijnende berichten naar buiten over misstanden onder migranten die soms worden opgesloten in bedompte zolderkamertjes en die ver onder het minimumloon worden betaald. Denk aan de aspergestekers in Someren die hun paspoorten moesten inleveren.

Volgens een rapport van Research voor Beleid zijn er 5 à 6.000 malafide uitzendbureaus actief waar meer dan 100.000 werknemers werkzaam zijn. Deze werknemers hebben vooral te maken met onderbetaling. Ook worden soms hoge vergoedingen voor huisvesting ingehouden op het loon en wordt er gerommeld met vakantiedagen en vakantiegeld. In de land- en tuinbouw wordt de arbeidstijdenwet soms overtreden in verband met de haast om de oogst binnen te halen.

Niemand weet precies hoeveel arbeidsmigranten er in Nederland zijn. Het CBS houdt gegevens bij op basis van de gemeentelijke basisadministratie, maar deze cijfers geven een beperkt beeld, onder meer omdat migranten pas na drie maanden verblijf verplicht zijn om zich in te schrijven. Aan gemeenten is gevraagd of zij zelf een schatting kunnen maken van het aantal arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa.⁵

Ruwe schatting van het aantal arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa (gemeenten waar de schatting hoger is dan 100 en waarvan schatting beschikbaar is)

Den Haag	8.000
Amsterdam	5.500
Zundert	3.500
Breda	1.500 tot 4.000
Vlissingen	1.500
Leeuwarden	1.100
Deventer	1.000
Opmeer	814
Apeldoorn	750
Spijkenisse	715
Wervershoof	672
Amersfoort	600
Zaanstad	590
Gemert-Bakel	500
Weert	400
Etten-Leur	400
Voorschoten	400
Zandvoort	300
Nuenen	150

⁵ De gegevens over beleid rond arbeidsmigranten die gemeenten hebben aangeleverd zouden onvolledig kunnen zijn doordat in sommige gevallen de vragenlijst is ingevuld door een medewerker die niet geheel is ingevoerd in dit onderwerp.

Sommige gemeenten zeggen expliciet dat het gaat om een ruwe schatting. In feite geldt dat waarschijnlijk voor alle gemeenten, aangezien er simpelweg geen echt betrouwbare informatie beschikbaar is. Dat betekent dat bovenstaande cijfers met de nodige voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd.

Veel gemeenten hebben zich helemaal niet aan een schatting gewaagd. Op basis van de CBS-cijfers over Poolse inwoners kan worden geconcludeerd dat een aantal gemeenten met een omvangrijke groep migranten ontbreekt in het bovenstaande overzicht, bijvoorbeeld Rotterdam, Eindhoven, Utrecht, Haarlem, Dordrecht, Delft, Amstelveen, Alphen aan den Rijn, Maastricht en Emmen.

Veel gemeenten hebben het gevoel dat het moeilijk is om vat te krijgen op de situatie met betrekking tot arbeidsmigranten. Ze weten niet precies hoe veel migranten er in hun gemeente wonen en waar die wonen en ze krijgen soms klachten over overlast en over slechte woonomstandigheden. Steeds meer gemeenten proberen convenanten te sluiten met uitzendbureaus die werken met arbeidsmigranten. De gemeente helpt het uitzendbureau bij de huisvesting van migranten, bijvoorbeeld door sloopwoningen beschikbaar te stellen. In ruil daarvoor kan de gemeente bepaalde voorwaarden stellen aan het uitzendbureau. Het afsluiten van dit soort convenanten wordt aangemoedigd door de VNG.

Voorwaarden waaronder uitzendbureaus ondersteuning van de gemeente krijgen bij het huisvesten van arbeidsmigranten.

Apeldoorn	Momenteel wordt hierover beleid geformuleerd; naar verwachting wordt dit in de loop van 2010 van kracht. Convenanten met uitzendbureaus komen hierbij aan de orde.
Rotterdam	Er is een speciale aanpak voor arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa ontwikkeld. Hiervoor is een gemeentelijke projectleider aangesteld die nauw samenwerkt met bijvoorbeeld de Belastingdienst, SIOD, Arbeidsinspectie, ABU, woningbouwcorporaties, et cetera. Hiervoor zijn diverse convenanten afgesloten.
Breda	Afspraken zijn vastgelegd in het convenant huisvesting uitzendmigranten in de regio Breda. Uitzendbureau moet voorlichting geven over arbeidsrechten en vakbonden. Uitzendbureau moet voldoen aan kwaliteitseisen op het gebied van huisvesting.
Terneuzen	Uitzendbureau moet NEN-certificaat hebben en geregistreerd staan bij Stichting Normering Arbeid.
Waalwijk	Uitzendbureau moet NEN-certificaat hebben en geregistreerd staan bij Stichting Normering Arbeid. Uitzendbureau moet inzicht geven in naleving cao. Uitzendbureau moet voorlichting geven over arbeidsrechten en vakbonden. Uitzendbureau moet verblijfflocaties van arbeidsmigranten melden aan gemeente. Uitzendbureau moet voldoen aan kwaliteitseisen op het gebied van huisvesting.
Etten-Leur	Uitzendbureau moet voldoen aan kwaliteitseisen op het gebied van huisvesting.
Vlissingen	Uitzendbureau moet NEN-certificaat hebben en geregistreerd staan bij Stichting Normering Arbeid. Uitzendbureau moet voldoen aan kwaliteitseisen op het gebied van huisvesting. Uitzendbureau moet voldoen aan SKIA-keurmerk.
Wervershoof	Uitzendbureau moet verblijfflocaties van arbeidsmigranten melden aan gemeente. Uitzendbureau moet voldoen aan kwaliteitseisen op het gebied van huisvesting.

Naast afspraken met uitzendbureaus kunnen gemeenten ook andere maatregelen nemen met betrekking tot arbeidsmigranten.

Overig beleid ten aanzien van arbeidsmigranten

	Percentage gemeenten
Signalen over onderbetaling en andere misstanden op het gebied van arbeid geven we aan vakbonden.	5
We controleren huisvestingsomstandigheden (bijvoorbeeld overbewoning) wanneer er klachten, signalen of verzoeken binnenkomen.	30
We controleren huisvestingsomstandigheden proactief, dus ook zonder dat er klachten, signalen of verzoeken binnenkomen.	8
We bieden actief taalcursussen aan aan arbeidsmigranten uit Midden en Oost- Europa.	4
We werken samen met Arbeidsinspectie en vakbonden (en andere instanties) op het gebied van handhaving.	2

Het blijkt dat het beleid van gemeenten rond arbeidsmigranten zich concentreert op de taak die zij hebben om toezicht te houden op de huisvesting en dat ze daarbij vaak een afwachtende houding aannemen. Er zijn weinig gemeenten die proberen om ook iets te doen aan andere misstanden, bijvoorbeeld op het gebied van arbeid.

Duurzaam inkopen

Gemeenten spelen een belangrijke rol als opdrachtgever. Ze doen zaken met bedrijven in sectoren als bouw, thuiszorg, groenvoorziening, openbaar vervoer, schoonmaak, catering, inburgering en ga zo maar door. Gemeenten kunnen hun positie als opdrachtgever benutten om sociale doelstellingen te realiseren, namelijk door bepaalde criteria te hanteren bij de aanbesteding. Dit past ook in een afspraak die is gemaakt dat gemeenten per 2010 hun inkoop voor 75 procent op een duurzame manier organiseren. Met 'duurzaam' wordt hier bedoeld dat het milieu niet onnodig wordt belast, maar er wordt nadrukkelijk ook mee bedoeld dat bedrijven waarmee zaken wordt gedaan aan sociale voorwaarden moeten voldoen.

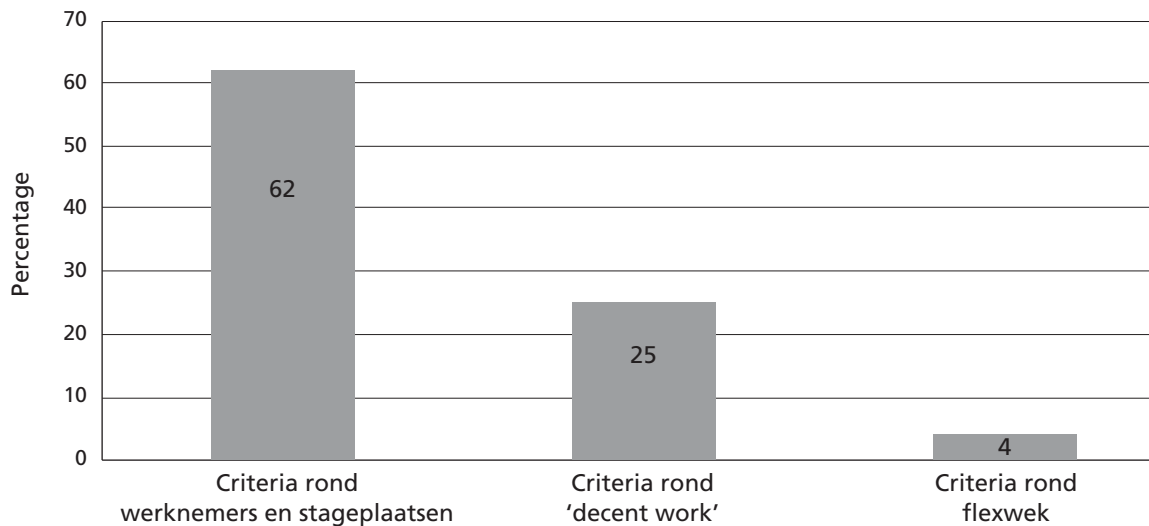
In de Lokale Monitor van 2008 gaf bijna 60 procent van de gemeenten aan dat er bij de inkoop sociale criteria worden gehanteerd. Dit was een sterke toename ten opzichte van 2006, toen het nog om ruim 20 procent ging. Bovendien gaven enkele gemeenten aan dat ze van plan waren om sociale criteria te gaan hanteren. Destijds is niet specifiek gevraagd wat voor sociale criteria gemeenten hanteren, maar waarschijnlijk ging het bijna altijd om voorwaarden op het gebied van arbeidsplaatsen voor werkzoekenden die moeilijk aan de slag komen, zoals langdurig werklozen.

In de huidige editie is gevraagd naar drie soort sociale voorwaarden: voorwaarden op het gebied van werknemers en stageplaatsen; voorwaarden op het gebied van fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden en 'decent work' en voorwaarden ten aanzien van flexwerk. De criteria worden nader toegelicht in bijlage 2 van dit rapport.

Het aandeel gemeenten dat sociale criteria hanteert bij de aanbesteding is licht gestegen ten opzichte van de vorige editie van de Lokale Monitor. Ze blijken vooral criteria te hanteren met betrekking tot arbeids- en stageplaatsen. Criteria op het gebied van 'decent work' komen een stuk minder vaak voor en criteria rond flexwerk slechts mondjesmaat.

Zoals gemeld, is er afgesproken dat gemeenten in 2010 hun inkoop voor 75 procent op een duurzame manier organiseren. Aan de gemeenten die meedoen aan de monitor is gevraagd om een inschatting te maken van het percentage van de contracten die men op dit moment sluit, waarbij de drie genoemde criteria worden gehanteerd.

Maatschappelijk verantwoord aanbesteden

Percentage duurzame inkoop	Percentage gemeenten
0-25	41
25-50	2
50-75	7
75-100	14

Bijna 40 procent van de gemeenten kan niet aangeven hoeveel procent van de inkoop duurzaam plaatsvindt. Van de gemeenten die wel een inschatting kunnen maken geven de meeste aan dat het om een klein percentage gaat. Slechts 1 op de 5 gemeenten zit al in de buurt van de afgesproken doelstelling voor 2010.

Ten slotte is aan de deelnemende gemeenten gevraagd in hoeverre zij gebruik maken van de mogelijkheid om opdrachten zonder aanbesteding rechtstreeks te gunnen aan 'hun' sociale werkvoorziening.

Worden opdrachten zonder aanbesteding aan SW-bedrijf gegund?

	Percentage gemeenten
Ja, op beperkte schaal.	40
Ja, zoveel mogelijk.	26
Nee, we gaan ervan uit dat openbare aanbesteding verplicht is.	9
Nee, we hebben een voorkeur voor openbare aanbesteding.	12
Nee, maar we overwegen om dit in de toekomst te gaan doen.	13

De meeste gemeenten maken al gebruik van deze mogelijkheid of overwegen om dit in de toekomst te gaan doen. Slechts een minderheid heeft een voorkeur voor openbare aanbesteding of gaat ervan uit dat dit verplicht is. Enkele gemeenten geven aan dat de kwestie niet aan de orde is omdat het SW-bedrijf onderdeel is van de gemeentelijke organisatie.

Landelijk beleid

Aan gemeenten is gevraagd in hoeverre landelijke regelgeving belemmerend werkt bij de uitvoering van het beleid op het gebied van werk.

- Er zijn klachten over de financiering door de landelijke overheid. In goede tijden is er veel geld beschikbaar en in slechte tijden, wanneer het geld het hardst nodig is, moet er worden bezuinigd. Gemeenten die een buffer opbouwen, worden gestraft doordat overschotten worden afgeroomd. Het is moeilijk om onder deze omstandigheden een langetermijnbeleid te ontwikkelen.
- Het rijk bepaalt steeds meer hoe gemeenten hun re-integratietaak moeten uitvoeren, waardoor de gemeentelijke beleidsvrijheid wordt uitgehold. Er lijkt sprake te zijn van centralisatie in plaats van decentralisatie.
- Gemeenten zijn ontevreden over de mate waarin de beoogde ontschotting in het kader van het Participatiefonds uitpakt.
- Er zijn veel klachten over de jongerenwet WIJ. Men vindt dit een overbodige wet die alleen maar bureaucratische rompslomp met zich meebrengt. Hierdoor is tijd verspild die beter aan andere dingen besteed had kunnen worden.

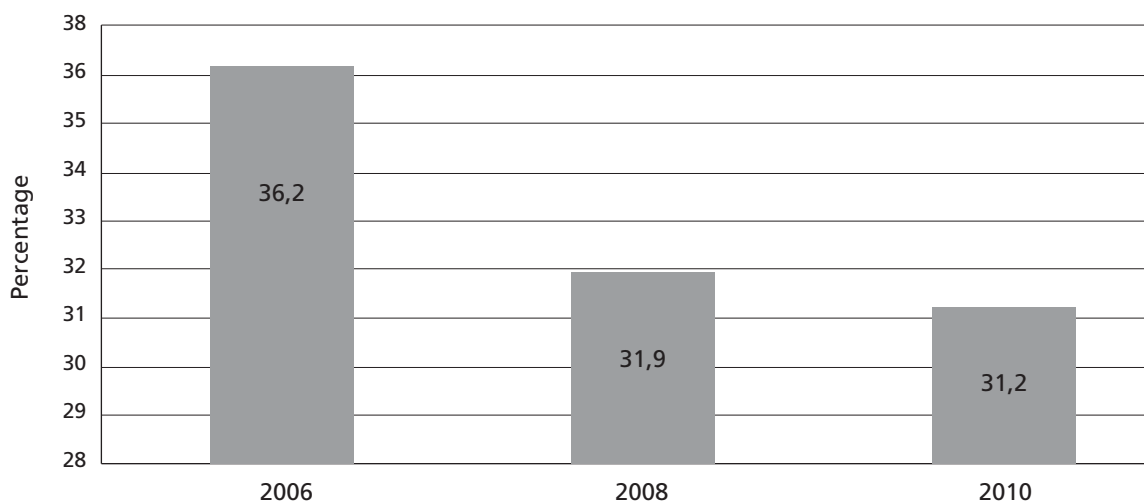
Inkomen

Bijstandsuitkering

In voorgaande edities van de Lokale Monitor bleek dat het regelmatig voorkomt dat aanvragers van een bijstandsuitkering weken of zelfs maanden op een beslissing moeten wachten. Dit kan ertoe leiden dat mensen in de schulden raken, waardoor het alleen maar moeilijker wordt om weer aan de slag te komen. In reactie op de editie 2006 heeft de Kamer aan de bel getrokken, waardoor de wet uiteindelijk is aangescherpt. Aanvragers hebben nu na vier weken in principe recht op een voorschot.

Beter dan een voorschot is natuurlijk een snelle beslissing. In de editie 2008 van de Lokale Monitor bleek dat aanvragers nog altijd gemiddeld een maand op een beslissing moesten wachten. In een reactie op de resultaten van de Monitor gaven veel gemeenten echter aan dat zij bezig waren om de wachttijd te verkorten. Hieronder worden de huidige resultaten vermeld.

Gemiddelde wachttijd voor aanvragers van een uitkering in kalenderdagen

De gemiddelde wachttijd blijkt nauwelijks te zijn afgenomen sinds de vorige editie. Dit is teleurstellend gezien de goede voornemens die verschillende gemeenten destijds hebben uitgesproken. De gemiddelde wachttijd ligt nog altijd hoger dan vier weken, wat impliceert dat er in de praktijk veel mensen zullen zijn die langer dan vier weken moeten wachten op een besluit.

Er ontstaat een gunstiger beeld als we kijken naar gemeenten die aan beide edities van de monitor hebben meegedaan. Bij sommige van deze gemeenten is de wachttijd langer geworden, maar bij bijna de helft is de wachttijd met minstens 10 procent gedaald. Mogelijk heeft deelname aan de monitor geholpen om de problemen rond de wachttijd op de agenda te zetten. Dit keer melden verschillende gemeenten opnieuw dat ze zich inspinnen om de wachttijd te verkorten. Gemeenten als Hengelo en Zandvoort noemen al cijfers voor 2009 waaruit inderdaad een substantiële daling blijkt.

Aan gemeenten is verder gevraagd of zij onderzoek doen naar wat er gebeurt met zogenaamde 'afhakkers', mensen die bij nader inzien afzien van het aanvragen van een uitkering. Aanleiding voor deze vraag is dat veel gemeenten na de invoering van de Wet werk en bijstand (WWB) een strenger beleid zijn gaan voeren, vaak met als expliciet doel om gebruik van de bijstand te ontmoedigen.

Onlangs heeft de Inspectie Werk en Inkomen (IWI) bij zeven gemeenten onderzoek gedaan naar afhakkers en mensen van wie de uitkeringsaanvraag wordt afgewezen. Uit dit onderzoek blijkt dat tussen de 40 en de 50 procent op het moment van de aanvraag een vast inkomen heeft. Een bemoedigende bevinding was dat dit percentage binnen een aantal maanden steeg tot 65 à 70; 40 procent had betaald werk.

Tegelijk bleek dat slechts 10 procent van de mensen met betaald werk (dus 4 procent van alle respondenten) een vast arbeidscontract heeft, wat betekent dat de grote meerderheid zich in een kwetsbare positie bevindt.

Ook zorgwekkend is dat 80 procent van de ondervraagden moeite had om rond te komen; tweederde schulden had gemaakt en bijna de helft meer dan 5.000 euro schuld had. Betrouwbare informatie over de hoogte van het inkomen was niet voorhanden, maar een deel zit waarschijnlijk duidelijk onder het bestaansminimum. Ook lopen de afhakers en de mensen die zijn afgewezen een risico om in sociaal isolement terecht te komen.

Veel respondenten zijn nauwelijks op de hoogte van hun rechten, zo bleek verder uit het IWI-onderzoek. Gemeenten handelen de aanvragen op een correcte maar zakelijke manier af en accepteren over het algemeen vrij gemakkelijk dat mensen buiten de boot vallen. Met name zieken, verslaafden en mensen met onvoldoende communicatieve vaardigheden kunnen hierdoor hun uitkering mislopen.⁶

In het huidige onderzoek is gevraagd of gemeenten onderzoek doen naar wat er gebeurt met afhakers, net als in eerdere edities.

Onderzoek (gestart) naar afhakers

	2006	2008	2010
Percentage gemeenten	7	9	9

Gemeenten die onderzoek doen naar afhakers vormen nog altijd een kleine meerderheid. In een toelichting zeggen sommige gemeenten dat zij verwachten dat de problemen rond afhakers wel meevallen en dat de meeste wel goed terechtkomen. Tegen het licht van de IWI-bevindingen lijkt dat een wat optimistische inschatting.

Langdurigheidstoeslag

De langdurigheidstoeslag is een toeslag van enkele honderden euro's per jaar voor mensen die langdurig van een laag inkomen moeten rondkomen. Bij de invoering in 2004 golden er strenge landelijke regels die onder meer als gevolg hadden dat mensen 'gestraft' werden als ze (tijdelijk) een baan vonden. Inmiddels is de regeling gedecentraliseerd en hebben gemeenten ruimte gekregen om de criteria aan te passen.

In het verleden moesten mensen al vijf jaar lang een laag inkomen hebben om voor de regeling in aanmerking te komen. Gemeenten kunnen dit nu inkorten, bijvoorbeeld tot drie jaar.

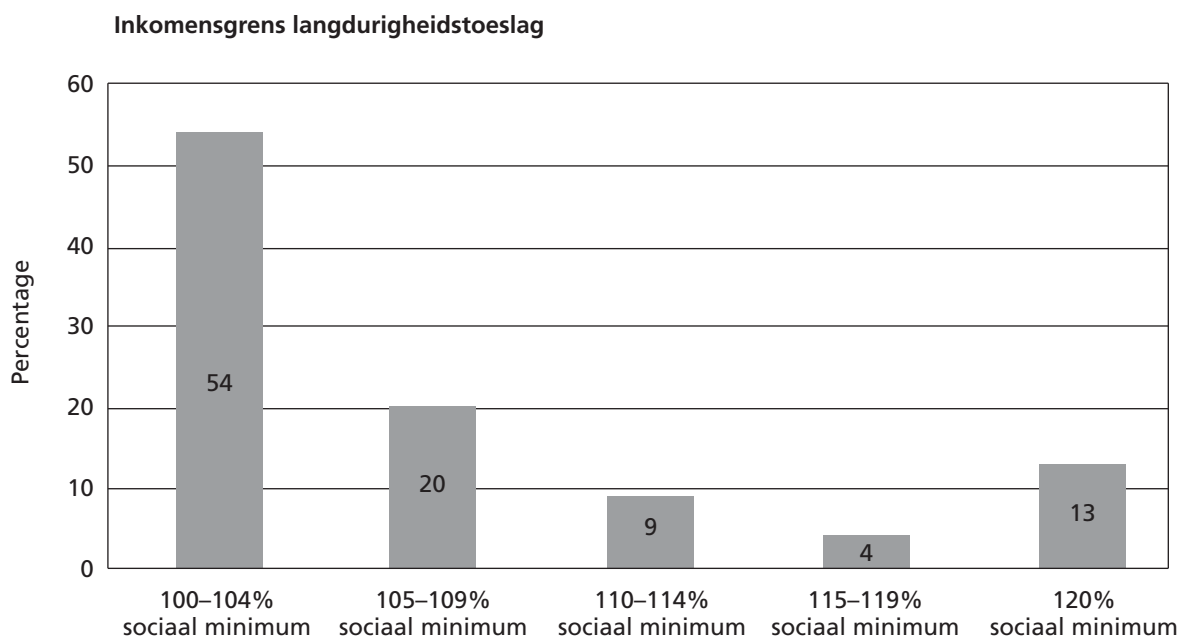
Na hoeveel jaar recht op langdurigheidstoeslag

	Percentage gemeenten
2	1
3	78
4	1
5	21

De overgrote meerderheid van de gemeenten blijkt gebruik te hebben gemaakt van de mogelijkheid om de 'referteperiode' voor de langdurigheidstoeslag te verkorten; meestal hanteert men een periode van 3 jaar. Opmerkelijk is dat de gemeente Wijchen aangeeft dat de periode in 2009 nog 3 jaar was maar dat dit in 2010 weer wordt opgetrokken naar vijf jaar in verband met bezuinigingen.

⁶ IWI (2009) Buiten de bijstand: Onderzoek naar mensen die afzien van een WWB-uitkering of deze niet krijgen toegekend.

Gemeenten kunnen ook bepalen welke inkomensgrens zij hanteren voor de regeling. In het verleden was dat 100 procent van het sociaal minimum; nu kunnen gemeenten de regeling ook openstellen voor mensen met een inkomen tot bijvoorbeeld 120 procent van het sociaal minimum. Dat is mede van belang voor werkende armen, die vaak iets boven het sociaal minimum zitten. In de oorspronkelijke modelverordening van de VNG wordt gesuggereerd om de inkomensgrens aan te laten sluiten bij de inkomensgrens voor het minimabeleid en om verder een glijdende schaal te hanteren, waarbij de hoogte van de toeslag geleidelijk afneemt naarmate het inkomen stijgt. Op die manier wordt voorkomen dat mensen die meer gaan verdienen per saldo erop achteruit gaan doordat ze abrupt de hele langdurigheidstoeslag kwijtraken.

Gemeenten zijn over het algemeen karig zijn als het gaat om de inkomensgrens. Ruim de helft weigert de langdurigheidstoeslag toe te kennen zodra mensen een paar procent boven het sociaal minimum zitten. In het verleden kwamen alleen bijstandsgerechtigden in aanmerking voor de langdurigheidstoeslag. Inmiddels kunnen gemeenten de regeling ook openstellen voor anderen met een laag inkomen, bijvoorbeeld werkende armen. Het blijkt dat vrijwel alle gemeenten dit ook doen. Slechts enkele gemeenten geven aan dat werkenden niet in aanmerking komen of dat ze niet weten of dit het geval is. De gemeente Nederweert geeft aan de voorlichting over de regeling ook expliciet op werkenden te richten.

Gemeenten kunnen de uitvoering van de langdurigheidstoeslag op een aantal manieren klantvriendelijker maken. Dat is ook van belang om het niet-gebruik tegen te gaan.

Procedure toekenning langdurigheidstoeslag

	Percentage gemeenten
Mensen die waarschijnlijk recht hebben op de toeslag ontvangen een ingevuld formulier dat ze alleen nog hoeven te ondertekenen.	34
Mensen die recht hebben op de langdurigheidstoeslag worden geïnformeerd dat ze deze automatisch ontvangen, tenzij ze bezwaar maken.	11
Mensen die in aanmerking denken te komen voor de langdurigheidstoeslag moeten zelf een aanvraag indienen.	46

Bijna de helft van de gemeenten blijkt de procedures voor de toekenning van de langdurigheidstoeslag klantvriendelijker te hebben gemaakt met als doel om te voorkomen dat mensen de voorziening ten onrechte mislopen.

Om een beeld te krijgen van het bereik van de langdurigheidstoelage is een berekening gemaakt van het aantal toegekende toeslagen gedeeld door het aantal mensen met lage inkomens. Hierbij is gebruik gemaakt van gegevens uit de Kernkaart Werk en Bijstand van het ministerie van SZW. Dit levert de onderstaande top-5 op.

Top-5 bereik langdurigheidstoelage

1. Amsterdam
2. Hellevoetsluis
3. Rotterdam
4. Groningen
5. Leeuwarden

Kwijtschelding

Mensen met lage inkomens komen in principe in aanmerking voor kwijtschelding van lokale heffingen, zoals de onroerendzaakbelasting. In 2009 heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken een wetswijziging aangekondigd die gemeenten meer ruimte zal geven bij het toekennen van deze kwijtschelding. In de eerste plaats wordt het mogelijk om kwijtschelding te gunnen aan ondernemers met een laag inkomen. In de tweede plaats mogen gemeenten in de toekomst aansluiten bij de vermogensnormen uit de WWB, die ruimer zijn dan de normen die nu worden gehanteerd. Bovendien worden de regels op die manier overzichtelijker voor burgers en dalen de uitvoeringskosten. De regering verwacht dat het aantal mensen dat gebruik maakt van kwijtschelding door de nieuwe regels zal stijgen met 5 procent.

Gaat gemeente nieuwe regels kwijtschelding hanteren?

	Percentage gemeenten	
	Vermogensnorm WWB	Ook voor ondernemers
Gebeurt al	16	10
Zo snel wet is aangepast	12	11
Besluit na aanpassing wet	22	22
Nee	24	24

Een deel van de gemeenten blijkt al soepel om te gaan met aanvragen voor kwijtschelding, vooruitlopend op de wetswijziging. Sommige willen dit doen als de wet is aangepast of nemen tegen die tijd een besluit, al zijn er ook gemeenten die nu al weten dat ze hun beleid niet gaan verruimen.

De gemeente Leek hanteert geen kwijtscheldingsbeleid, maar een tegemoetkoming gemeentelijke belastingen waarbij een vermogensgrens geldt, zoals is vastgelegd in de WWB. De gemeente Beemster hanteert een variant hierop: als een aanvraag voor kwijtschelding wordt afgewezen vanwege te veel vermogen, dan is wel bijzondere bijstand mogelijk ter hoogte van de gemeentelijke heffingen mits het vermogen onder de vermogensgrens blijft.

In 2009 hebben sommige gemeenten geen kwijtschelding gegeven aan ouderen met (bijna) alleen AOW. Een toeslag op de AOW had als onbedoeld effect dat hun inkomen boven de grens voor kwijtschelding steeg. In september heeft het Ministerie van SZW laten weten dat het niet de bedoeling is om AOW'ers uit te sluiten van kwijtschelding en dat daartoe de norm zou worden aangepast.

Hebben ouderen met alleen AOW in 2009 kwijtschelding gekregen?

	Percentage gemeenten
Ja.	61
Nee, maar gebeurt met terugwerkende kracht.	6
Nee, en gaat ook niet gebeuren.	6

Ondanks de mededeling van het ministerie van SZW blijkt 6 procent van de gemeenten toch de kwijtschelding te ontzeggen aan ouderen met alleen AOW.

Tegengaan niet-gebruik

Gemeenten kunnen op verschillende manieren hun regelingen klantvriendelijker maken en daarmee het niet-gebruik tegengaan. Hierbij maken ze veelal een onderscheid tussen mensen die al bekend zijn, omdat ze bijvoorbeeld het voorgaande jaar al een langdurigheidstoeslag hebben gehad, en nieuwe aanvragers. In het eerste geval heeft de gemeente al veel gegevens over de aanvrager, waardoor de aanvraagprocedure eenvoudiger kan.

Tegengaan niet-gebruik

	Percentage gemeenten		
	2006	2008	2010
Aanschrijven langdurigheidstoeslag: alleen mensen in de bijstand.		36	12
Aanschrijven langdurigheidstoeslag: ook anderen.		47	72
Ingevuld formulier langdurigheidstoeslag.	21	24	34
Bijstand automatisch kwijtschelding heffingen.	43	37	52
Meerjarige kwijtschelding heffingen.	34	33	48
Bestandskoppeling heffingen.	19	28	28
Versnelde procedure bijzondere bijstand.	n.v.t.	10	56

Het algemene beeld is dat er gestaag verbeteringen optreden in de manier waarop gemeenten hun regelingen uitvoeren, maar dat er nog altijd veel ruimte voor verbetering is. De toename van het percentage gemeenten dat een versnelde procedure hanteert voor de bijzondere bijstand heeft voor een deel te maken met het feit dat de vraagstelling is verruimd in de huidige editie.

Voor deze versnelde procedures zijn verschillende namen in omloop: klaar terwijl u wacht, snelloket, flits-bijstand. Vaak geldt de versnelde procedure voor bijstandsgerechtigden, soms ook voor ouderen met alleen AOW of meer in het algemeen voor mensen die al bekend zijn bij de gemeente, bijvoorbeeld omdat ze in het verleden al een vergoeding hebben aangevraagd. Haarlem maakt gebruik van de stadspas (HaarlemPas): als deze voorziening eenmaal is toegekend, dan hoeft gedurende een jaar het inkomen en vermogen niet meer worden getoetst bij aanvragen voor andere voorzieningen. Sommige gemeenten hanteren de versnelde procedure alleen voor eenvoudige of veelvoorkomende aanvragen of voor aanvragen tot een bepaald maximumbedrag.

Uitgaven minimabeleid

Er is nagegaan hoe de totale uitgaven aan het minimabeleid zich verhouden tot die in de vorige editie van de Lokale Monitor. Het gaat dan om het bedrag dat gemoeid is met individuele vergoedingen, categorale vergoedingen, kwijtschelding van lokale heffingen en eventueel de bijdrage van de gemeente aan een collectieve ziektekostenverzekering. Deze vergelijking kan alleen worden gemaakt voor gemeenten die voor beide edities gegevens hebben aangeleverd over hun uitgaven aan minimabeleid.

Uitgaven aan minimabeleid, vergelijking met vorige editie

	Percentage gemeenten
Minstens 10% lager.	12
Ongeveer gelijk.	44
Minstens 10% hoger.	44

Bij iets minder dan de helft van de gemeenten blijken de uitgaven aan minimabeleid met minstens 10 procent te zijn gestegen.

Bejegening

Sinds de invoering van de WWB zijn gemeenten strenger gaan controleren, onder andere door op grote schaal woningen te doorzoeken, vaak onaangekondigd. Zeker in het begin zijn enkele gemeenten door de ombudsman op de vingers getikt vanwege de manier waarop de controles werden uitgevoerd. Ook heeft de Centrale Raad van Beroep een aantal uitspraken gedaan over de voorwaarden waaronder dit ingrijpende middel mag worden ingezet.

Aan gemeenten is gevraagd op welke manier de rechten en plichten rond huisbezoeken zijn vastgelegd.

Rechten en plichten bij huisbezoek

	Percentage gemeenten		
	2006	2008	2010
Vastgelegd in verordening.	2	3	4
Vastgelegd in protocol	45	60	71
In brochure die ter plekke wordt uitgereikt.	n.v.t.	7	17
In brochure die van tevoren wordt opgestuurd.	n.v.t.	10	21

Het blijkt dat inmiddels bijna driekwart van de gemeenten de rechten en plichten in een verordening of protocol hebben vastgelegd. Verder is er een flinke stijging van het aantal gemeenten dat door middel van brochures actief voorlichting geeft hierover. Tegelijk valt op dat ruim de helft van de gemeenten hierover helemaal geen schriftelijke voorlichting geeft.

Armoede onder kinderen

57 procent van de gemeenten heeft een convenant 'Kinderen doen mee' getekend, een initiatief om armoede onder kinderen aan te pakken. Sommige gemeenten geven aan dat ze geen meerwaarde zien in het convenant.

Landelijk beleid

- Aan gemeenten is gevraagd in hoeverre landelijke regelgeving belemmerend werkt bij de uitvoering van het beleid op het gebied van inkomen.
- Veel gemeenten zouden willen dat er meer mogelijkheden komen om de klantvriendelijkheid van het minimabeleid te vergroten door mensen via bestandskoppelingen op te sporen en door de langdurigheidstoeslag automatisch ('ambtshalve') toe te kennen. Zoals de gemeente Emmen het formuleert: 'Het rijksbeleid is tegenstrijdig. Enerzijds moet het gebruik zo hoog mogelijk, anderzijds mag geen gebruik gemaakt worden van bestandskoppelingen om ambtshalve toekenning mogelijk te maken. Uitzondering is sinds dit jaar de kwijtschelding gemeentelijke belastingen en heffingen. Graag ook ambtshalve toekenning voor overige minimaregelingen.'
- Meer in het algemeen vinden veel gemeenten de bepaling dat zij geen inkomensbeleid mogen voeren onnodig belemmerend.
- Sommige gemeenten zeggen verder dat ze onnodig tijd kwijt zijn aan de nieuwe jongerenwet WIJ, die in hun ogen weinig meerwaarde heeft.

WMO-budget

Sinds 1 januari 2007 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO). In de kern betekent dit dat gemeenten mensen met een beperking voldoende dienen te compenseren via een vorm van WMO-ondersteuning, zodat ze zelfredzaam kunnen zijn binnen de maatschappij.

Met de invoering van de WMO zijn verschillende wetten en regelingen in de nieuwe wetgeving opgegaan:

- Welzijnswet
- Wet voorzieningen gehandicapten (WVG)
- Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ)
- ondersteuning van de mantelzorg
- onderdelen uit de Algemene wet bijzondere ziektekosten (AWBZ), zoals de huishoudelijke verzorging, en per 1 januari 2009 ook de functie begeleiding voor mensen met lichte beperkingen.

Mede als gevolg van herhaaldelijke veranderingen in de wetgeving en de toenemende marktwerking in de sector, wijzen signalen uit de praktijk⁷ erop dat er verschillende spanningsvelden zijn ontstaan bij de uitvoering van de wet. Dit heeft gevolgen voor cliënten die afhankelijk zijn van de ondersteuning, de thuiszorginstellingen en hulpverleners in de sector, en voor de uitvoerende gemeenten.

De FNV vindt het van groot belang dat zorg voor iedereen betaalbaar en toegankelijk is. Daartoe is het noodzakelijk dat de prijzenslag in de sector wordt tegengegaan door de cliënt centraal te stellen en de kwaliteit te waarborgen via sociaal werkgeverschap.

Voor de uitvoering van de wet krijgen gemeenten financiële middelen van het rijk. Op de vraag of het WMO-budget toereikend is, antwoordt 42,5 procent van de deelnemende gemeenten dat het budget te laag is. De helft van de gemeenten (50,4 procent) geeft bovendien aan uit eigen middelen bij te leggen, bij het WMO-budget. De gemeente Weert stelt daarbij: 'De gemeente heeft een compensatieplicht, dus ook als het budget 'op' is, dient de gemeente te blijven compenseren.'

Gemeenten geven de volgende oorzaken aan die in 2010 tot hogere uitgaven leiden, waardoor het budget niet meer toereikend is:

- De functie begeleiding is sinds 1 januari 2009 uit de AWBZ gehaald en dus niet meer toegankelijk voor mensen met lichte beperkingen. Die kunnen een beroep kunnen doen op begeleiding via de WMO.
- De wetswijzigingen die per 1 januari 2010 ingaan en waarbij alfahulpen niet meer in de vorm van zorg in natura mogen worden ingezet, leiden tot een tariefsverhogingen.
- De gemeente is een 'nadeelgemeente'. Sinds 2008 worden rijksbudgetten op basis van objectieve criteria onder gemeenten verdeeld. Hierbij worden aspecten als aantal chronisch zieken en lage inkomenshuishoudens niet meegeteld. Volgens de nadeelgemeenten zijn dit juist de groepen die een aanspraak doen op de WMO.

Aanvraag en toekenning van individuele WMO-voorzieningen

De behoefte aan zorgvoorzieningen creëert voor zorgvragers een afhankelijkheid van de gemeente, die de zorgvraag op een adequate wijze dient te onderzoeken, beoordelen en toewijzen. Deelnemende gemeenten geven aan gemiddeld 2.642 aanvragen te hebben ontvangen in 2008. Van de ontvangen aanvragen is gemiddeld 11,65 procent afgewezen.⁸

⁷ Cijfers en praktijkervaringen van betrokkenen zijn onder meer door het Meldpunt (her)indicatie - dat een samenwerkingsverband is tussen Zorgbelang Nederland, de CG-Raad, het Landelijk Platform GGZ, LOC Zeggenschap, de CSO en het Platform VG - gebundeld in de publicatie genaamd 'Wat mensen overkomt'.

⁸ Niet alle gemeenten konden een percentage van de afgewezen aanvragen verstrekken of hebben een schatting gegeven. Vaak had dit te maken met het niet (kunnen) registreren van deze gegevens in het administratieve systeem.

Voor zorgvragers (en vaak ook hun naasten) is het van belang dat ze zo snel mogelijk uitsluitel krijgen over een aangevraagde voorziening. Wettelijk is de maximale afhandelingstermijn voor WMO-aanvragen acht weken (56 kalenderdagen), mits de gemeente schriftelijk aan de zorgvrager heeft aangegeven dat de afhandeling meer tijd in beslag zal nemen. In de Lokale Monitor is gemeenten gevraagd naar de gemiddelde doorlooptijd tussen de aanvraag en de beschikkingsdatum voor een individuele WMO-voorziening. De resultaten zijn in de volgende tabel samengevat.

Gemiddelde doorlooptijd voor individuele WMO-voorzieningen in 2008 (in kalenderdagen).

Hulp bij huishouden	26
Vervoersvoorziening	41
Rolstoelvoorziening	49
Woonvoorziening	53 ⁹

Opvallend is dat de afhandeling van de aanvraag voor een rolstoelvoorziening gemiddeld bijna net zo veel tijd in beslag neemt als de aanvraag voor een woonvoorziening. Enkele gemeenten merken op dat de (relatief lange) doorlooptijd niets zegt over de werkelijke verstrekking, vanuit de stelling dat de voorziening vaak al is verstrekt voordat de beschikking wordt verzonden.

(Her)indicatieonderzoek

Voordat een voorzieningenbeschikking wordt afgegeven, vindt een indicatieonderzoek plaats, waarbij wordt nagegaan in hoeverre de aanvraag voor een WMO-voorziening gerechtvaardigd is. De gemeente is verantwoordelijk voor een onafhankelijke indicatiestelling. Ze kan het onderzoek zelf verrichten, maar kan het ook gedeeltelijk of volledig uitbesteden. 44,8 procent van de gemeenten die hebben meegewerkt aan de Lokale Monitor, blijken in de meeste gevallen de indicatiestelling zelf te verrichten. Ruim een derde (41,8 procent) van de respondenten laat de indicatiestelling uitvoeren via een combinatie van de gemeente en het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) of een andere externe indicatie-instelling.

Een belangrijk groundbegrip binnen de WMO vormt het compensatiebeginsel waaraan de gemeenten moeten voldoen. Dat houdt in dat ze compenserende voorzieningen moeten aanbieden die de burger met beperkingen in staat stelt om:

- een huishouden te voeren.
- zich te verplaatsen in en om de woning.
- zich lokaal te verplaatsen per vervoermiddel.
- medemensen te ontmoeten en op basis daarvan sociale verbanden aan te gaan.

De gemeente heeft beleidsvrijheid in de wijze waarop zij invulling geeft aan deze verplichting en het WMO-beleid vormgeeft. Het indicatieonderzoek kan daardoor ook op verschillende wijzen plaatsvinden. Het kan telefonisch, via het zorgloket of via een huisbezoek worden uitgevoerd. Het kan productgericht zijn of functiegericht. Bij productgerichte indicatiestelling staat in de kern de aangevraagde voorziening centraal en richt het onderzoek zich op de toegang tot de aangevraagde voorziening. Bij functiegerichte indicatiestelling staat de compensatie van de beperkingen van de aanvrager centraal en wordt het aanbod voor een uiteindelijke WMO-voorziening bepaald op basis van een afweging van de zorgvraag, de beperkingen en de leef-situatie van de cliënt.

Gezien de zorgvuldigheid van het indicatieonderzoek en de gevolgen daarvan voor de cliënt, maakt het veel verschil welke indicatievorm er wordt gekozen. De FNV heeft als uitgangspunt dat de indicatiestelling zou moeten plaatsvinden op grond van een objectief en onafhankelijk onderzoek en gebaseerd dient te zijn op de zorgbehoefte van de zorgvrager.

⁹ De doorlooptijd tussen de aanvraag van een woonvoorziening tot aan de datum van de beschikking is in veelal langer dan de standaard afhandelingstermijn van 8 weken. Dit heeft te maken met het feit dat er bij deze voorziening, na indicatie, offertes moeten worden aangevraagd. Het is dan ook gebruikelijk om eerst een voorlopige beschikking af te geven.

Bij voorkeur zou daarbij een huisbezoek moeten plaatsvinden, zodat het indicatieproces deskundig en klantvriendelijk kan verlopen. Hoewel een huisbezoek duurder is dan een telefonische intake, levert een huisbezoek uiteindelijk veel meer op. Alleen tijdens een huisbezoek zijn de leefomstandigheden van de zorgvrager namelijk zichtbaar en in het 'gesprek aan de keukentafel' kunnen half afgegeven signalen door de indicatiesteller direct worden opgepakt. Daardoor kan er gericht worden geïndiceerd en de participatie van burgers aan de samenleving effectiever worden bevorderd dan bijvoorbeeld bij een telefonische indicatiestelling. Uit de antwoorden van respondenten blijkt dat 39,8 procent van de gemeenten een functiegerichte indicatiestelling verricht via een huisbezoek. Daarop volgt een productgerichte indicatiestelling die zowel telefonisch, als via een huisbezoek plaatsvindt (25,6 procent). Tot slot geeft bijna een kwart van de gemeenten (23,3 procent) aan te werken aan een plan van aanpak gericht op functiegerichte indicatiestelling.

Persoonsgebonden budget en eigen bijdrage

Na indicatiestelling en toekenning van een individuele voorziening aan een zorgvrager, dient de gemeente – tenzij daartegen overwegende bezwaren bestaan – de cliënt de keuze te bieden tussen het ontvangen van de betreffende voorziening in natura of een daarmee vergelijkbaar persoonsgebonden budget (PGB), waarmee de cliënt de voorziening zelf kan inkopen.¹⁰ De optie PGB biedt zorgvragers de ruimte om eigen keuzen te maken ten aanzien van de in te kopen voorziening. Daartegenover staat wel dat ze veel zelf moeten regelen, de administratie van de ingekochte zorg zelf moeten bijhouden en achteraf zelf verantwoording af moeten leggen over de inzet van het PGB.

In de Lokale Monitor 2008 heeft de FNV gemeenten gevraagd naar de uurtarieven die zij hanteren voor cliënten die voor een persoonsgebonden budget hebben gekozen. Daaruit bleek dat 80 procent van de deelnemende gemeenten onder het destijds door belangenorganisatie Per Saldo aanbevolen tarief zat van €15,50 voor de voorziening huishoudelijke hulp I. Voor de Lokale Monitor 2010 is dezelfde vraag nogmaals gesteld. Uit de tarieven die zijn verstrekt, blijkt dat 65,6 procent van de gemeenten nog steeds onder het tarief van €15,50 zit, met als minimum €12,07. Het maximum is €22.

Enkele gemeenten hanteren in plaats van individuele tarieven een integraal tarief voor de huishoudelijke hulp. Die tarieven lopen uiteen van €14 tot €23,85. Sommige gemeenten geven aan dat zij het PGB-tariefstelsel willen gaan herzien. Zo willen zij vanaf 2010 een hoger tarief hanteren voor mensen die aantoonbaar hulp bij een erkende zorgaanbieder inkopen. Een PGB voor een particuliere hulp (alfahulp, buurvrouw of kind) ligt beduidend lager.

Artikel 15, lid 1 van de WMO bepaalt dat de gemeenteraad bij verordening kan bepalen dat een persoon van 18 jaar of ouder aan wie maatschappelijke ondersteuning is verleend (in de vorm van een individuele voorziening of een PGB en niet bestaat uit een financiële tegemoetkoming), een eigen bijdrage verschuldigd is. De eigen bijdrage wordt vervolgens vastgesteld en geïnd door het CAK.

Gemeenten mogen dus een eigen bijdrage vragen voor een individuele WMO-voorziening, maar zijn daartoe niet wettelijk verplicht. De FNV vindt dat van mensen met een laag inkomen geen eigen bijdrage gevraagd zou moeten worden. Uit deze monitor blijkt dat alle deelnemende gemeenten eigen bijdragen vragen. Voor huishoudelijke hulp zelfs 98,5 procent. Daarna volgen woonvoorziening (53,4 procent) en de vervoersvoorziening (28,6 procent).

Opvallend is dat de gemeenten Bladel, Bergeijk, Eersel, Laarbeek, Oirschot, Reusel-De Mierden en het samenwerkingsverband van de gemeenten Bolsward, Gaasterlân-Sleat, Lemsterland, Littenseradiel, Nijefurd, Wûnseradiel (Intergemeentelijke Sociale Dienst Zuidwest-Fryslân) een eigen bijdrage vragen voor een rolstoelvoorziening, terwijl dat wettelijk niet is toegestaan. Een rolstoel wordt doorgaans namelijk in bruikleen verstrekt. Mogelijk is bij deze vraag verwarring ontstaan met een scootmobiel, een individuele vervoersvoorziening, waarvoor gemeenten wel een eigen bijdrage kunnen vragen.

¹⁰ In de wetswijziging van 1 januari 2010 is de geïnformeerde toestemming geregeld, zodat gemeenten burgers goed informeren over de mogelijkheden en de gevolgen van de keuze voor zorg in natura of een persoonsgebonden budget. Burgers kunnen zo een weloverwogen keuze maken en toestemming geven.

Er is ook aan deelnemende gemeenten gevraagd of zij een eigen bijdrage vragen van mensen met een laag inkomen (tot 120 procent van het minimuminkomen). In bijlage 3 is een overzicht te vinden van de scores van elke gemeente op dit onderdeel (indicator 8).

Slechts 11,2 procent van de gemeenten vraagt geen eigen bijdrage van mensen met een laag inkomen en 3 procent vraagt een lagere eigen bijdrage dan het wettelijk maximum, zoals vastgesteld in het Besluit maatschappelijke ondersteuning.

De FNV vindt het positief dat gemeenten verdere maatregelen treffen om mensen met een laag inkomen zo veel mogelijk te ontzien door hen bijvoorbeeld actief te wijzen op mogelijke compensatie van de eigen bijdrage via de bijzondere bijstand of de collectieve ziektekostenverzekering. Deze maatregelen leiden in de regel echter tot een kleiner bereik van mensen met een laag inkomen, omdat de compensatie achteraf door de cliënt zelf terug moet worden gevraagd. Mensen kunnen dat als een drempel ervaren. Bovendien kan het zijn dat niet iedereen zich heeft aangesloten bij de collectieve ziektekostenverzekering. De effectiviteit van deze regelingen kan worden vergroot indien de gemeente laagdrempelig werkt door goede informatievoorziening die iedereen bereikt en door eenvoudige of geautomatiseerde aanvraagprocedures.

Er zijn ook gemeenten die aan mensen met lage inkomens geen eigen bijdrage vragen, maar een lagere inkomensgrens dan 120 procent van het minimuminkomen hanteren. Heerlen is hier een voorbeeld van. Ook in dit geval wordt een kleinere groep mensen met een laag inkomen bereikt. Een groter effect is te bereiken door de grens te verbreden en door bijvoorbeeld bestandskoppeling, waardoor een bredere groep minima kan worden bereikt.

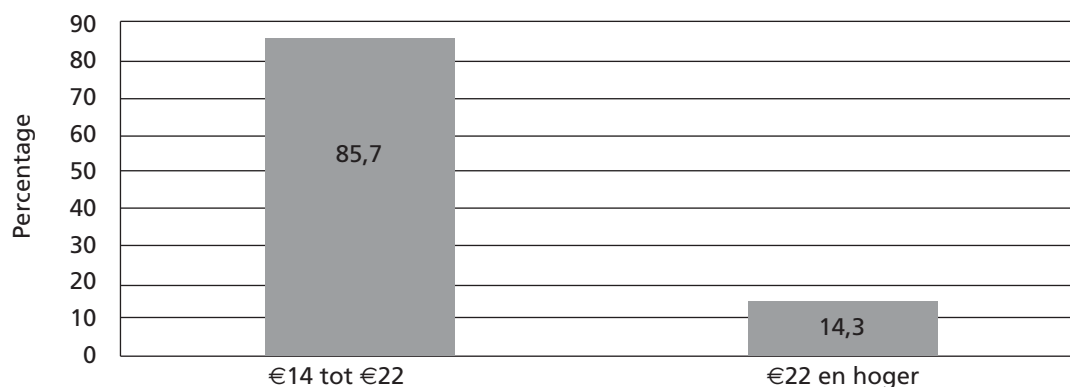
Aanbesteding huishoudelijke zorg

Sinds de invoering van de WMO per 1 januari 2007 is in de media veel aandacht besteed aan de schrijnende problemen als gevolg van de aanbesteding van de huishoudelijke zorg. De te lage tarieven die gemeenten hanteren bij aanbestedingen heeft ertoe geleid dat in veel gevallen de positie van de werknemers en de kwaliteit van de zorg sterk achteruit zijn gegaan. Ontslaggolven bij thuiszorgorganisaties, die geen kwalitatieve huishoudelijke hulp kunnen leveren voor de gestelde bedragen, zijn het verontrustende gevolg. Cliënten, veelal ouderen, hebben hun vertrouwde hulp verloren. Ook zijn schoonmaakbedrijven op de zorgmarkt verschenen, bij wie de signaleringsfunctie vaak ontbreekt.

Gemeenten kunnen verschillende uurtarieven hanteren per gecontracteerde zorgaanbieder en voor elke soort huishoudelijke zorg. De meeste gemeenten hanteren een tarief voor huishoudelijke hulp I (eenvoudige huishoudelijke hulp) en huishoudelijke hulp II (intensievere zorg). In het verleden is door ABVAKABO FNV berekend dat goede kwaliteit zorg minstens €22 per uur kost voor de eenvoudige huishoudelijke hulp I; dit tarief ligt momenteel op €24,50.

In deze monitor is gevraagd naar de maximumtarieven die gemeenten aanhouden. Uit de resultaten, die in de grafiek hieronder zijn samengevat, blijkt dat slechts 28 gemeenten (14,3 procent) een maximumtarief van €22 of hoger voor huishoudelijke hulp I hanteert. De gemeente Eindhoven is de enige die met het (integrale) tarief van €24,54 aanbesteedt in lijn met het nieuwe advies tarief van ABVAKABO FNV in bijlage 3 is een overzicht te vinden van de scores van elke gemeente op dit onderdeel (indicator 10).

Door gemeenten gehanteerde maximumtarieven voor huishoudelijk hulp

Een wijze waarop prijsconcurrentie kan worden beperkt, is door het zogenaamde Zeeuwse model te hanteren bij de aanbesteding. Hierbij formuleert de gemeente kwaliteitseisen waar de zorg minimaal aan moet voldoen en spreekt ze een vaste prijs af waarvoor deze zorg geleverd moet worden. Een onbeperkt aantal aanbieders kan zich vervolgens inschrijven, waardoor cliënten op basis van de geboden kwaliteit kunnen kiezen van welke aanbieder ze gebruik willen maken. Ten opzichte van 2008 is een stijging te zien van ruim 15 procent van gemeenten die aangeven niet op basis van de prijs, maar op basis van de kwaliteit de huishoudelijke hulp aan te willen besteden.

Percentage gemeenten die het Zeeuws model hanteren

2008	35
2010	51,5

Vakbond ABVAKABO FNV probeert de verliezen als gevolg van de huidige tarieven in de zorg verder te beperken, door met de thuiszorgorganisaties die de gunning hebben gekregen te onderhandelen over het overnemen van de ontslagen thuiszorgmedewerkers tegen dezelfde arbeidsvoorwaarden volgens de cao voor verpleeg- en verzorgingstehuizen en thuiszorg (cao VVT).

Daarnaast stelt de FNV dat gemeenten moeten streven naar langlopende contracten van vier jaar, zodat thuiszorginstellingen minder onder druk staan om met flexwerkers te werken en er meer zekerheid ontstaat bij de betrokken instellingen, medewerkers, cliënten en gemeenten zelf.

Uit de resultaten van deze monitor blijkt dat de gemeenten Culemborg, Den Bosch, Eemshaven, Eindhoven, Hardenberg, Heemstede, Moerdijk, Nieuwegein, Purmerend, Raalte, Rotterdam, Smallingerland, Spijkenisse, Westland, Woerden, Zaanstad, Zevenaar en Zwartewaterland voor 2010 een contract van vier jaar hebben afgesloten met de thuiszorginstellingen. De meeste gemeenten binnen het onderzoek hebben een contract van twee jaar afgesloten (60,2 procent). Deze bevatten veelal de optie tot tweemaal een verlenging van het contract met een jaar.

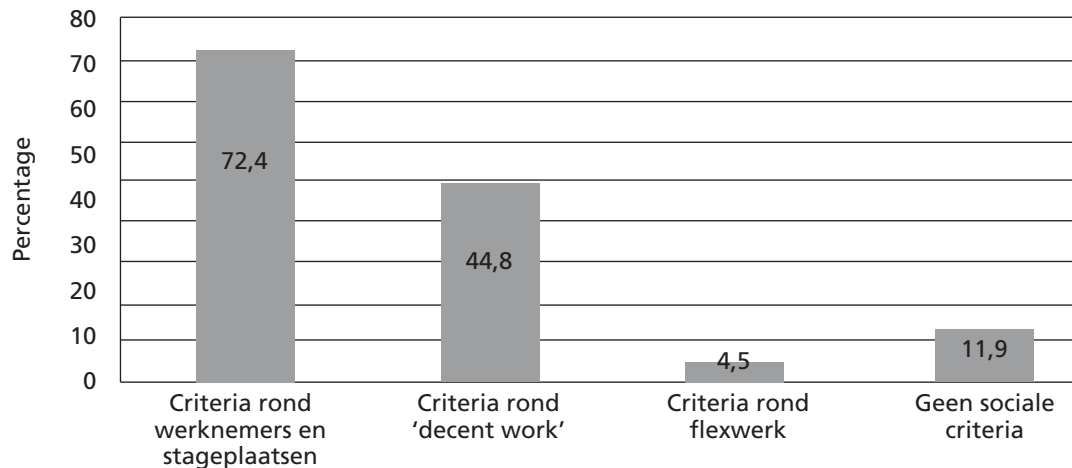
Verder volgt uit de resultaten dat gemeenten in 2010 met gemiddeld zeven instellingen een contract hebben afgesloten. Daarbij is aan de gemeenten gevraagd of ook schoonmaakbedrijven zijn gecontracteerd. De meeste gemeenten geven aan dat er geen schoonmaakbedrijven zijn betrokken bij de uitvoering van de huishoudelijke hulp (82,4 procent). Tien gemeenten hebben wel direct met een schoonmaakbedrijf een contract afgesloten. Acht gemeenten geven aan dat zij wel thuiszorginstellingen hebben gecontracteerd, maar die vervolgens een deel van het werk via onderaanneming aan schoonmaakbedrijven hebben doorgecontracteerd.

De FNV vindt het belangrijk dat kwaliteitseisen in het aanbestedingsbestek worden opgenomen en heeft een aantal eisen geformuleerd ten aanzien van werknemers en stageplaatsen, fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden en flexwerk (zie bijlage 2).

In de monitor is aan gemeenten gevraagd of zij sociale criteria in het aanbestedingsbestek hebben opgenomen. 72,4 procent heeft criteria ten aanzien van werknemers en stageplaatsen opgenomen. De gemeente Eindhoven heeft daarbij aangegeven dat met name rekening is gehouden met opleidingsmogelijkheden en doorontwikkeling van de hulp om werken in de zorg aantrekkelijk te maken en hulpen te behouden voor de zorg. Andere voorbeelden die gemeenten noemen zijn afspraken met betrekking tot social return, waarbij de instelling bijvoorbeeld verplicht is een bepaald percentage werkzoekenden aan te nemen.

44,8 procent van de gemeenten heeft (ook) criteria ten aanzien van fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden in het bestek opgenomen. Uit de resultaten blijkt dat gemeenten weinig aandacht hebben voor de positie van flexwerkers; slechts zes gemeenten (4,5 procent) hebben in dit verband criteria opgenomen. 11,9 procent van de gemeenten heeft geen kwaliteitseisen in het bestek opgenomen. Meer informatie over de scores van elke gemeente op dit onderdeel is te vinden in bijlage 3 (indicator 9).

Kwaliteitscriteria in aanbestedingsbestek thuiszorg

Naast het opnemen van kwaliteitseisen in het aanbestedingsbestek, dienen gemeenten te controleren of de gecontracteerde zorgaanbieders zich ook aan de afgesproken kwaliteitseisen houden. Gemeenten kunnen dit op verschillende wijzen doen en blijken vaak een combinatie van monitoringswijzen te hanteren.

De meeste gemeenten (93,2 procent) zeggen de kwaliteit van de levering van de huishoudelijke hulp te toetsen tijdens het structurele overleg met de gecontracteerde zorgaanbieders. Ook wordt er regelmatig een klanttevredenheidsonderzoek onder cliënten gehouden (85,7 procent). Op de derde plaats staan de managementrapportages die zorgaanbieders moeten overleggen (78,2 procent). 61,7 procent van de gemeenten geven aan de WMO-raad of -platform bij de kwaliteitstoetsing te betrekken.

De gemeenten Den Haag, Den Helder, Spijkenisse, Zaanstad en het samenwerkingsverband van de gemeenten Bolsward, Gaasterlân-Sleat, Lemsterland, Littenseradiel, Nijefurd, Wûnseradiel (Intergemeentelijke Sociale Dienst Zuidwest-Fryslân) zijn een van de weinige gemeenten die een (steekproefsgewijze) audit bij cliënten thuis uitvoeren. De gemeente Wijchen houdt naast overleggen met de zorgaanbieders ook rondetafelgesprekken met klanten die gebruikmaken van de huishoudelijke hulp.

Tot slot is er een discussie gaande over de Europese aanbestedingsregels en in samenhang daarmee de marktwerking binnen de thuiszorg. Sommige gemeenten besteden de thuiszorg niet aan via Europese aanbestedingsrichtlijnen, maar via rechtstreekse onderhandeling met thuiszorgaanbieders. In de media is naar voren gekomen dat Dalfsen, Ommen, Raalte, Staphorst en Zwartewaterland de eerste gemeenten zijn die de huishoudelijke zorg niet Europees aanbesteden.¹¹ Zij zouden een procedure volgen op basis van een open dialoog en onderhandelingen met (potentiële) zorgaanbieders, wat meer ruimte zou bieden voor de kwaliteit van de zorg. Op 9 december 2009 is een initiatiefwetsvoorstel ingediend tijdens het Tweede Kamerdebat over het afschaffen van de verplichte aanbesteding van de thuiszorg.¹²

De FNV heeft binnen de monitor onderzocht of en in hoeverre gemeenten een andere procedure dan de Europese aanbesteding hebben overwogen. De gemeenten Raalte, Staphorst en Zwartewaterland hebben als deelnemers aan dit onderzoek aangegeven dat zij inderdaad een andere procedure volgen. 44,4 procent van de gemeenten heeft deze mogelijkheid niet onderzocht, 36,8 procent heeft dat wel gedaan. Daaruit kan voorzichtig worden geconcludeerd dat deze gemeenten bij een volgende aanbesteding het voorbeeld van de voornoemde gemeenten in Overijssel kunnen volgen. Enkele delen mee dat zij geen risico wilden lopen en toch de Europese aanbestedingsprocedure hebben gevolgd. De gemeente Doetinchem besteedt in 2010 aan via de Europese procedure maar geeft aan: 'Wij willen af van de verplichte aanbesteding van deze zorgvraag en wij blijven dit onderzoeken.'

¹¹ www.zorgwelzijn.nl/web/Actueel/Nieuws/Wethouder-Raalte-Gewone-aanbesteding-leidt-niet-tot-meest-effectieve-zorg.htm

¹² www.zorgwelzijn.nl/web/Actueel/Nieuws/Tweede-Kamer-wil-af-van-aanbesteden-thuiszorg.htm

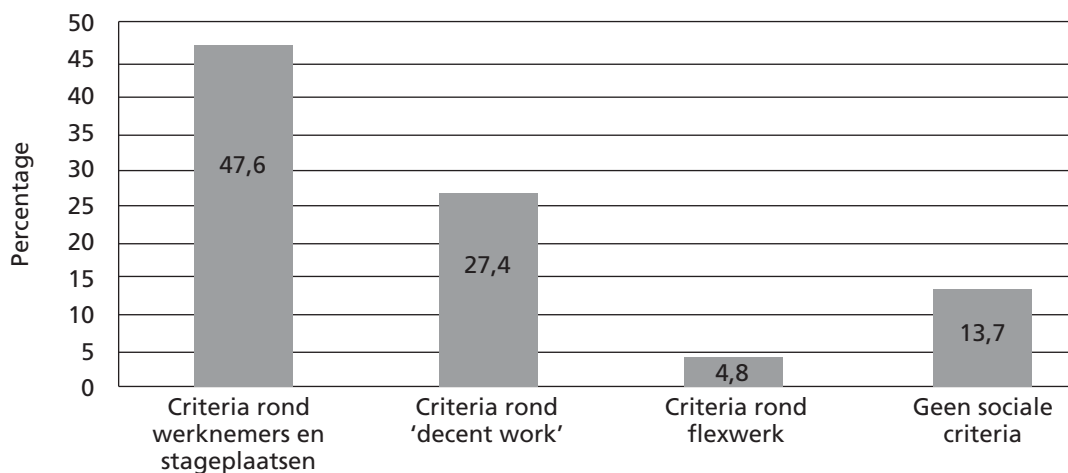
Aanbesteding collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV)

Burgers met beperkingen hebben het recht om door hun gemeente gecompenseerd te worden, zodat zij in staat zijn om zich onder meer lokaal te kunnen verplaatsen per vervoermiddel en medemensen te ontmoeten waarmee zij sociale verbanden kunnen aangaan. Gemeenten moeten hiervoor vervoersvoorzieningen aanbieden. Dat kan via een collectieve vervoersvoorziening, een individuele voorziening in natura of een PGB. Gemeenten dienen collectieve vervoersvoorzieningen volgens de Europese procedure aan te besteden. Zorgvragers met een indicatie kunnen dan tegen een gereduceerd tarief gebruikmaken van de regiotaxi of een vervoersvergoeding krijgen voor de extra kosten.

Helaas verloopt de uitvoering van vervoersvoorzieningen lang niet overal vlekkeloos, waardoor afhankelijke cliënten worden geraakt. FNV Bondgenoten en ANBO hebben zich sterk gemaakt voor de positie van de zorgvragers. Zij hebben ruim 600 klachten verzameld van gebruikers van collectief vervoer.¹³ Veel klachten gaan over de lange wachttijden, de reisduur en over de bejegening door de chauffeur. Naar aanleiding daarvan is onlangs een handboek ontwikkeld om de kwaliteit van collectief vervoer te verbeteren.¹⁴

In de monitor is aan deelnemende gemeenten gevraagd of zij bij de aanbesteding van het collectief vervoer dezelfde kwaliteitscriteria hebben opgenomen in het bestek, zoals bij de huishoudelijke zorg (zie ook bijlage 2).

Kwaliteitscriteria in aanbestedingsbestek CVV

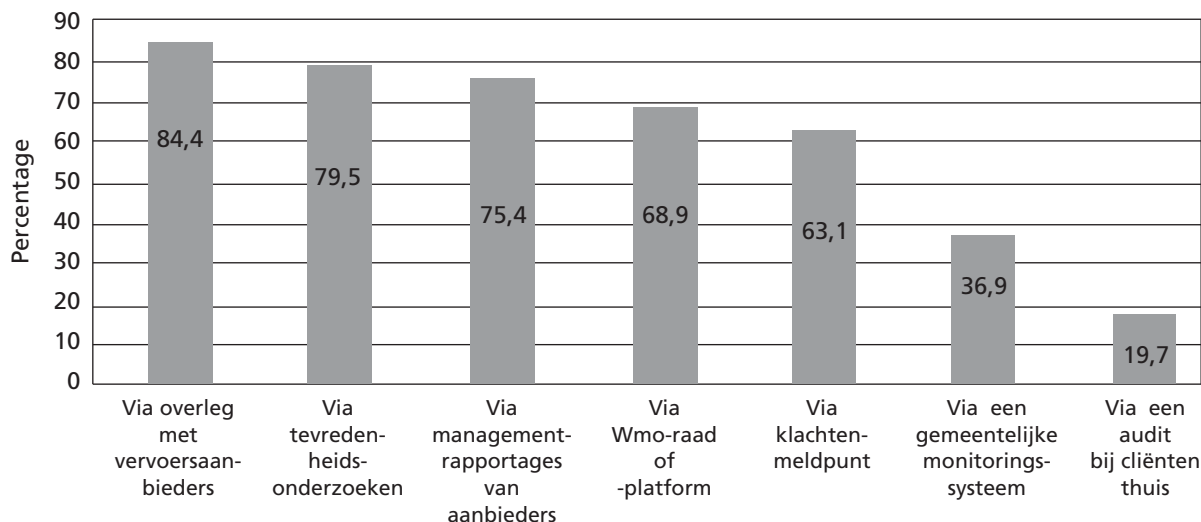
47,6 procent van de gemeenten blijkt criteria ten aanzien van werknemers en stageplaatsen in het aanbestedingsbestek opgenomen te hebben. Het laagst scoren weer de criteria voor flexwerkers (4,8 procent). 17 gemeenten (13,7 procent) hebben geen sociale criteria in het bestek opgenomen. De gemeenten Den Helder, Kapelle, Smallingerland, Wieringermeer, Wijchen en het samenwerkingsverband van de gemeenten Bolsward, Gaasterlân-Sleat, Lemsterland, Littenseradiel, Nijefurd, Wûnseradiel (Intergemeentelijke Sociale Dienst Zuidwest-Fryslân) geven aan geen collectieve, maar individuele vervoersvoorzieningen aan te bieden. Ten slotte meldt een klein aantal gemeenten dat de aanbesteding is uitgevoerd door de provincie of door een project-bureau van de provincie. Hoewel de aanbesteding daarmee bij een derde partij komt te liggen, blijven gemeenten eindverantwoordelijk voor de levering en de kwaliteit van de collectieve vervoersvoorzieningen aan hun burgers.

De meeste gemeenten hanteren een combinatie van verschillende methoden voor de monitoring van collectief vervoer. Daarbij wordt voornamelijk gebruikgemaakt van overleggen met vervoersaanbieders (84,4 procent), tevredenheidsonderzoeken onder gebruikers (79,5 procent) en managementrapportages van vervoersaanbieders (75,4 procent). In 68,9 procent van de gemeenten wordt de WMO-raad of -platform bij de kwaliteitstoetsing betrokken. Weinig gemeenten (19,7 procent) controleren tijdens een audit de kwaliteit van uitvoering.

¹³ FNV Bondgenoten en ANBO. 'Zwartboek – klachten over taxibusvervoer.' 2008.

¹⁴ Mobycan en Forseti 'Handboek Professioneel Aanbesteden Regiotaxi, WMO vervoer en Valys, Kennisplatform Verkeer en Vervoer'. Oktober 2009 en website www.naarbetercontractvervoer.nl

Kwaliteitstoetsing collectief vervoer

De gemeente Doetinchem heeft een uitgebreide beschrijving gegeven over hun monitoringsaanpak. Naast het klantenpanel bestaande uit ouderen, WMO-pashouders en ov-reizigers die de provincie ongevraagd van advies kunnen voorzien, worden mystery guestonderzoeken ingesteld. Een 'mystery guest' is een reiziger die, zonder dat de vervoerder dit weet, verschillende kwaliteitsaspecten tijdens de rit beoordeelt. Daarnaast kunnen reizigers bij het projectbureau dat door de provincie is ingesteld, klachten indienen via de aanwezige klachtenkaarten in de vervoersmiddelen. Tevens houdt de gemeente in dit kader periodieke overleggen met de provincie, op ambtelijk en bestuurlijk niveau. De gemeente Weert geeft ook aan mystery guests in te zetten.

Enkele gemeenten geven in dit onderzoek aan dat de afhandeling van klachten van reizigers bij de vervoerder ligt. Veel reizigers zijn bang voor represailles indien zij een klacht moeten indienen bij de vervoerder; zij zijn tenslotte van hem afhankelijk. Ook derden moeten namens de reizigers een klacht kunnen indienen. De FNV vraagt rekening te houden met deze aandachtspunten bij de klachtenafhandeling.

Uit het handboek van Kennisplatform Verkeer en Vervoer¹⁵ blijkt dat het belangrijk is dat de reiziger, de vervoerder en de opdrachtgever dezelfde verwachtingen hebben. Soms verwacht de reiziger meer van het vervoer dan de vervoerder verplicht is te leveren. Goede communicatie over de spelregels is dus van belang. Aan gemeenten is gevraagd of en in hoeverre zij de gebruikers van collectief vervoer hierover informeren. De meeste gemeenten verstrekken aan iedere gebruiker een folder met algemene informatie over de spelregels van collectief vervoer (83,5 procent). Een klein aantal heeft een reglement opgesteld met rechten en plichten van alle betrokken partijen (4,1 procent). 13,2 procent van de gemeenten heeft in het aanbestedingsbestek eisen gesteld aan de vervoersaanbieders met betrekking tot de informatievoorziening. De gemeente Breda heeft ook informatie beschikbaar gesteld voor mensen met een visuele beperking.

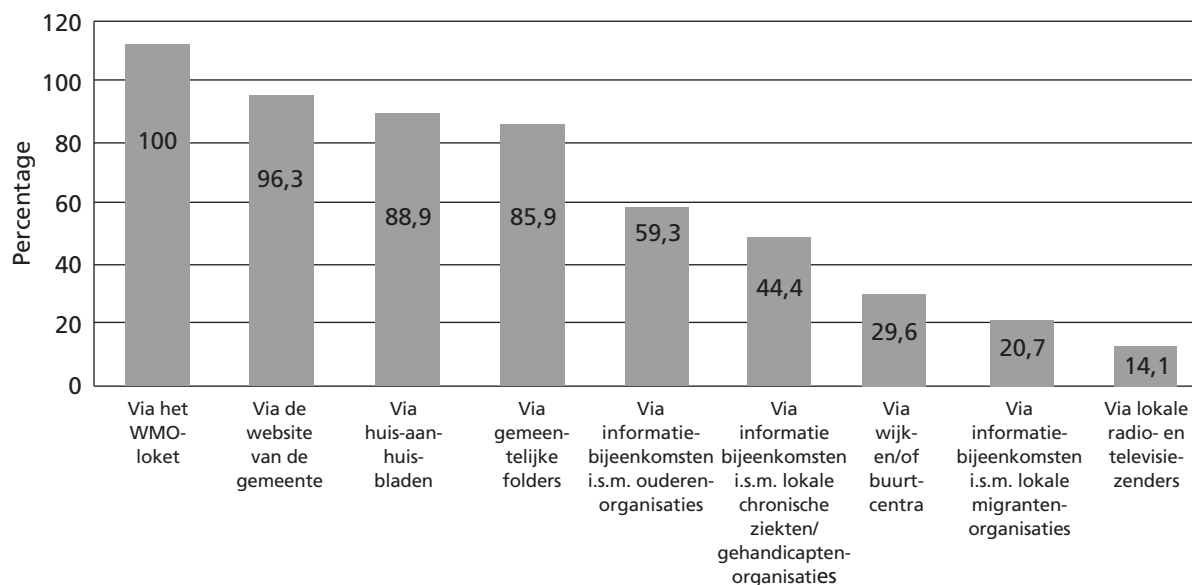
Terugdringen niet-gebruik

Goede informatievoorzieningen zijn belangrijk om alle (potentiële) doelgroepen in het kader van de WMO te kunnen bereiken en het niet-gebruik van voorzieningen te kunnen terugdringen. In dit onderzoek is gevraagd naar de wijze van informatievoorziening aan verschillende (potentiële) gebruikers- en doelgroepen en of de gemeente in haar beleid maatregelen heeft getroffen die gericht zijn op deze specifieke doelgroepen.

Op de eerste plaats kan worden geconcludeerd dat alle deelnemende gemeenten de (potentiële) gebruikers- en doelgroepen op meerdere wijzen informeren. Daarbij verstrekken alle gemeenten informatie via het WMO-loket. Ook wordt vaak (96,3 procent) via de website van de gemeente informatie verstrekt. De gemeente Kapelle geeft aan een voorleesfunctie op de website te hebben.

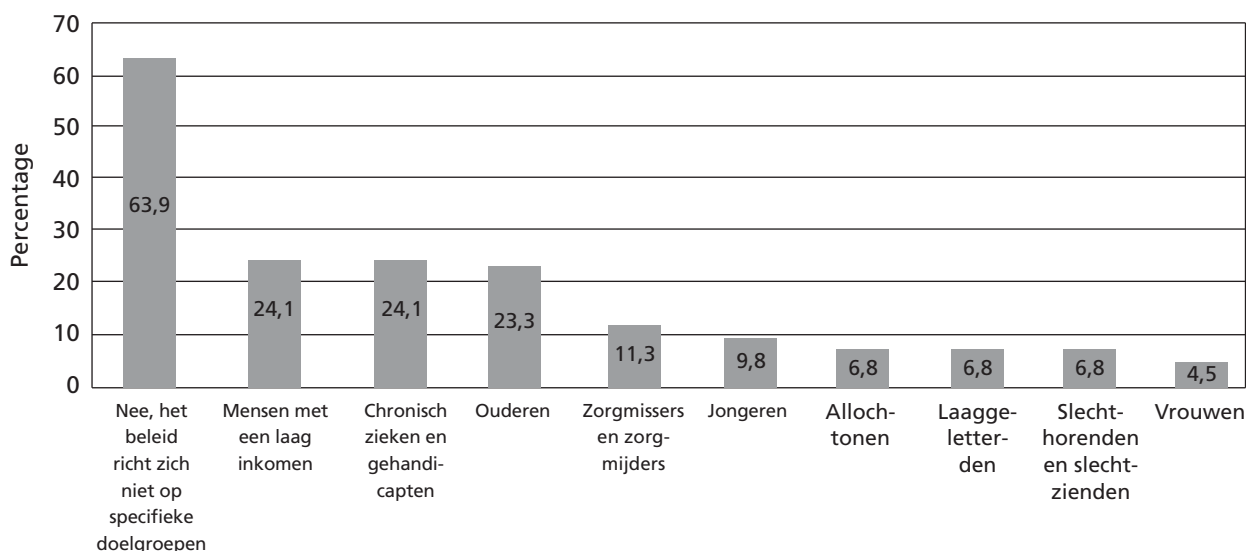
¹⁵ MobyCan en Forseti 'Handboek Professioneel Aanbesteden Regiotaxi, WMO vervoer en Valys, Kennisplatform Verkeer en Vervoer'. Oktober 2009 en website www.naarbettercontractvervoer.nl

Informatievoorziening over de WMO

Er wordt naar verhouding minder gebruikgemaakt van lokale radio- en televisiezenders en informatiebijeenkomsten in samenwerking met lokale migrantenorganisaties. Overigens zijn niet in alle gemeenten lokale chronisch zieken- en gehandicaptenorganisaties, migrantenorganisaties en ouderenorganisaties actief, zoals de gemeente Wervershoof heeft aangegeven. Enkele gemeenten melden dat zij via huisbezoeken uiteenlopende gemeentelijke regelingen bij cliënten onder de aandacht brengen, zoals de gemeenten Eindhoven, Gemert-Bakel, Gilze en Rijen en Sint-Oedenrode. Andere gemeenten laten weten dat zij geregeld zorgmarkten organiseren of (op verzoek) een presentatie tijdens een bijeenkomst verzorgen.

Doelgroepenbeleid

Op de vraag of gemeenten beleidsmaatregelen hebben die gericht zijn op specifieke doelgroepen, antwoordt 63,9 procent met "nee". Enkele gemeenten, zoals Den Haag en Breda, geven hierbij aan dat zij geen specifiek beleid voeren, omdat WMO-beleid gericht is op iedereen, op alle burgers die zorg behoeven. Van de gemeenten die wel specifiek beleid hebben geformuleerd, gaat de meeste aandacht naar ouderen, mensen met een laag inkomen en chronisch zieken en gehandicapten.

Beleidsinitiatieven

Sinds de invoering van de WMO in 2007 heeft de wet verschillende wijzigingen ondergaan, die aanpassing in beleidsmaatregelen op lokaal niveau noodzakelijk maakten. In de Lokale Monitor is gemeenten gevraagd hoe zij, mede gezien de gevolgen van de wijzigingen voor de (potentiële) cliënten, met deze wijzigingen zijn omgegaan.

Allereerst kunnen mensen met lichte beperkingen per 1 januari 2009 geen beroep meer doen op de functiebegeleiding uit de AWBZ. Mogelijk kunnen ze na (her)indicatie wel hulp krijgen via de WMO, maar uit de praktijk wordt ook duidelijk dat een deel van de zorgbehoevenden door deze wetswijziging wordt gekort op de voorzieningen.

In de monitor is gevraagd of gemeenten specifiek beleid hebben geformuleerd voor deze doelgroep. Bij de meeste gemeenten is hiervoor nog geen beleid ontwikkeld. In de meeste gevallen wordt aangegeven dat er nog een inventarisatie moet plaatsvinden van de omvang van en de gevolgen voor de doelgroep. Een deel van de gemeenten meldt hierbij dat zij wel maatregelen hebben getroffen om schrijnende gevallen te voorkomen. Verder wordt in enkele gemeenten in samenspraak met MEE en andere plaatselijke welzijns- en adviesorganisaties bekeken hoe men het beste gebruik kan gaan maken van de al bestaande algemene voorzieningen in de gemeente. Het kleine aantal gemeenten dat al wel specifiek beleid heeft geformuleerd, plaatst de functiebegeleiding uit de AWBZ veelal als nieuw onderdeel binnen de thuiszorg.

Als gevolg van een andere wetswijziging, per 1 januari 2010, is het uitgesloten dat een thuiszorgaanbieder de huishoudelijke hulp in natura via een alfahulp levert. Zorgvragers die hun alfahulp graag willen behouden, kunnen de hulp in het vervolg wel via een PGB of een financiële vergoeding zelf in dienst nemen. Een groot deel van de cliënten wil of kan echter niet met de daarmee gepaarde administratie belast worden. Mogelijk zal het gevolg hiervan zijn dat cliënten zullen (moeten) afzien van de rol van werkgever, waardoor de vraag naar alfahulpen zal dalen. Tot op heden konden alfahulpen als kleine zelfstandigen werken, maar zij zullen door de wetswijziging en mogelijk dalende vraag in loondienst moeten bij thuiszorginstellingen.

Gemeenten is gevraagd of zij in dit verband knelpunten verwachten en, zo ja, welke initiatieven zij daarop ondernemen. Opvallend is dat slechts enkele gemeenten hebben aangegeven dat zij knelpunten verwachten. Deze gaan over verwachte financiële en personeelstekorten voor de thuishulp. Gemeenten willen dit oplossen door het PGB, waarmee cliënten zelf de eigen alfahulp kunnen inkopen, aantrekkelijker te maken voor zorgvragers door hen extra ondersteuning te bieden rondom de financiële administratie ervan. Verder geven gemeenten, samen met zorgaanbieders, voorlichting aan zorgvragers en alfahulpen om onduidelijkheden over de verwachte gevolgen van de wetswijzigingen weg te kunnen nemen.

De meeste gemeenten geven dus aan geen knelpunten te verwachten door deze wetswijziging, omdat ze hierop tijdig hebben geanticipeerd door bijvoorbeeld tijdens de aanbestedingsprocedure afspraken te maken met zorgaanbieders en tijdig voorlichting te geven.

Cliëntenparticipatie

Gemeenten zijn verplicht burgers en belanghebbenden te betrekken bij de voorbereiding van het WMO-beleid. Dat kunnen ze op verschillende manieren doen. Hoewel er in de WMO geen verplichting is opgenomen tot het instellen van een WMO-raad, pleit de FNV wel voor een gestructureerde vorm van cliëntenparticipatie, zodat gebruikers van voorzieningen actief bij de beleidsvorming en -uitvoering worden betrokken en er een rechtvaardige en sociale inrichting van de WMO kan worden gerealiseerd.

Uit de monitor blijkt dat er in 65,2 procent van de gemeenten een WMO-raad bestaat. In ruim een derde van de gemeenten vindt de WMO-clieëntenparticipatie plaats via een gehandicaptenplatform en in ruim een kwart via een seniorenraad. De WMO-raad of het WMO-platform bestaat in 43,7 procent van de gemeenten uit vertegenwoordigers van cliënten en in een derde van de gemeenten uit individuele cliënten en hun vertegenwoordigers.

Van belang is dat de WMO-raad actief en zo vroeg mogelijk wordt betrokken bij het WMO-beleid, zodat er tijdig en effectief invloed kan worden uitgeoefend vanuit het oogpunt van cliënten. 64,2 procent van de gemeenten geeft aan de WMO-raad in de fase van agendavorming en beleidsvoorbereiding te betrekken.

In 72,4 procent van de gemeenten wordt de WMO-raad/het WMO-platform betrokken bij de beleidsbepaling. De raad wordt relatief weinig geraadpleegd in de fase van beleidsuitvoering (54,5 procent) en het meest in de fase van beleidsevaluatie en -terugkoppeling (76,1 procent).

Landelijk beleid

Aan gemeenten is gevraagd in hoeverre landelijke regelgeving belemmerend werkt bij de uitvoering van het beleid op het gebied van zorg.

- De meeste gemeenten ervaren het als een belemmering dat het landelijke WMO-beleid steeds en in snel tempo wordt herzien, zonder duidelijkheid over de consequenties en middelen. Invoering en implementatie van de wetwijzigingen dienen op te korte termijn plaats te vinden, waardoor gemeenten onvoldoende tijd hebben om gedegen beleid voor te bereiden.
- Verschillende gemeenten ervaren de landelijke regelgeving als sterk prijsopdrijvend en geven aan dat marktwerking en bezuinigingen tot veel problemen, onzekerheid en onrust in de zorg leiden en cliënten als gevolg daarvan verstoken kunnen blijven van noodzakelijke hulp.
- Door de enorme aanslag op de uitvoeringsorganisatie is er weinig aandacht voor de integrale aanpak van de WMO. Dit komt de kwaliteit van de zorg ook niet ten goede.
- De wetwijzigingen leiden ten slotte tot problemen onder afhankelijke cliënten, thuiszorgorganisaties en -personeel, alsook onder gemeenten. De meeste klachten die gemeenten binnenkrijgen hebben betrekking op de kwaliteit van vervoersvoorzieningen, financiële problemen en ontslagen bij thuiszorgorganisaties, tekort aan alfa hulpen en de wijze van indicatiestelling.

Bijlage 1

De rol van politieke partijen

Er is nagegaan in hoeverre de score op de verschillende indicatoren samenhangt met de samenstelling van de gemeenteraad (voor een toelichting op de indicatoren zie de bijlage: gegevenstabel gemeenten). Dit levert het onderstaande beeld op.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Totaalscore
CDA		--				--					--
PvdA		++				++					++
VVD									-		
SP						++			+	+	+
GL			+			++		+	+		++
D66						++					

Alle genoemde verbanden zijn statistisch significant, ten minste op $p < 0,05$ niveau (-of +) of $p < 0,01$ niveau (- - of ++). Om misverstanden te voorkomen moet worden benadrukt dat de gevonden verbanden niet noodzakelijk iets zeggen over oorzaak en gevolg. De bedoeling van de analyse is om inzichtelijk te maken in hoeverre de verschillende politieke partijen medeverantwoordelijkheid dragen voor een sociaal beleid.

Bijlage 2

Maatschappelijk verantwoord aanbesteden

In de hoofdstukken over Werk en Zorg wordt aangegeven in hoeverre gemeenten sociale criteria hanteren als zij werk aanbesteden bij bedrijven. Er worden drie soorten criteria onderscheiden: op het gebied van werknemers en stageplaatsen; het gebied van fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden en 'decent work', en flexwerk. Hieronder worden deze criteria nader toegelicht.

Werknemers en stageplaatsen

- Stel bij de aanbesteding kwaliteitseisen, bijvoorbeeld dat het betrokken personeel geschoold is en nageschoold wordt.
- De opdrachtnemer neemt werkzoekenden in dienst die moeilijk aan de slag komen op de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld langdurig werklozen, etnische minderheden, mensen met een SW-indicatie.

Fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden / 'decent work'

- De opdrachtnemer houdt zich aan de relevante sector-cao, ook als deze - nog - niet algemeenverbindend is verklaard (Nederland heeft zich in ILO-verdrag 94 verplicht om deze eis op te nemen in aanbestedingen).
- De partij die de aanbesteding wint, neemt het personeel over van de partij die de aanbesteding verliest. Ook worden alle rechten en voorwaarden overgenomen, inclusief het aantal werknemers dat wordt ingezet, toeslagen, beschikbaar materiaal et cetera (in sommige cao's is dit geregeld maar niet in alle).
- De opdrachtnemer draagt verantwoordelijkheid ten aanzien van alle arbeidskrachten (werknemers, uitzendkrachten, zzp'ers et cetera) met betrekking tot naleving van de cao, minimum wetgeving en andere overeengekomen afspraken. Deze verantwoordelijkheid geldt ook 'in de keten', dat wil zeggen dat de opdrachtnemer aanspreekbaar is voor overtredingen door onderaannemers en daar ook sancties voor opgelegd kan krijgen.
- De opdrachtnemer respecteert de fundamentele arbeidsnormen zoals afgesproken in ILO-verband (vrijheid van organisatie, recht op collectieve onderhandeling, verbod op discriminatie, kinderarbeid en dwangarbeid) en neemt er verantwoordelijkheid voor dat dit ook 'in de keten' gebeurt.

De opdrachtnemer geeft werknemers de kans om hun uren uit te breiden tot fulltime contracten (in sectoren als de schoonmaak kunnen werknemers vaak maar een paar uur per dag werken. Ze moeten dan meerdere baantjes combineren om het hoofd boven water te houden).

Flexwerk

- Sluit meerjarige contracten, zodat bedrijven minder onder druk staan om met flexwerkers te werken.
- Voor zover de opdrachtnemer al gebruik maakt van uitzendbureaus, dient gebruik te worden gemaakt van NEN-gecertificeerde bureaus (ook 'in de keten', anders betrekken NEN-gecertificeerde bureaus personeel van niet gecertificeerde bureaus).

In aanvulling hierop moet worden onderstreept dat het belangrijk is om niet alleen criteria op te nemen in het bestek, maar ook toe te zien op de naleving hiervan door opdrachtnemers. Op zijn minst kan aan de opdrachtnemer worden gevraagd hierover te rapporteren.

Bijlage 3

Gegevenstabel gemeenten

In de volgende tabellen worden de scores en andere gegevens per gemeente vermeld. De manier waarop de betreffende indicatoren zijn berekend, wordt hieronder toegelicht. In de toelichting wordt verwezen naar de vragen waar de gegevens aan zijn ontleend. De betreffende vragenlijsten zijn op aanvraag beschikbaar. In sommige gevallen hebben samenwerkingsverbanden namens meerdere gemeenten één vragenlijst ingevuld. In deze gevallen is een gezamenlijke score berekend en hebben alle betrokken gemeenten deze score gekregen.

De berekende scores zijn ter controle aan de betreffende gemeenten voorgelegd.

Waarom 0 punten?

In sommige gevallen heeft een gemeente 0 punten ontvangen voor een bepaalde indicator. Dit wil niet per se zeggen dat de gemeente op dat onderdeel een slecht beleid voert. Het kan ook betekenen dat de benodigde gegevens niet zijn aangeleverd, waardoor geen score kon worden berekend. Soms is de reden dat de gemeente de vragenlijst heeft laten invullen door een gemeenschappelijke sociale dienst (ISD) die niet over alle gegevens beschikte. Soms ook zijn bepaalde onderdelen niet ingevuld door andere oorzaken, bijvoorbeeld doordat de betreffende medewerker geen tijd had. Ook komt het voor dat de tarieven voor de huishoudelijke zorg nog niet beschikbaar waren op het moment dat de gegevens werden verzameld, omdat de aanbestedingsprocedure nog liep (verschillende gemeenten hebben in een later stadium deze gegevens als nog aangeleverd). In sommige gevallen geven gemeenten aan dat bepaalde gegevens niet uit hun systeem te halen zijn.

De FNV hecht veel belang aan een transparante verantwoording over het gemeentelijk beleid. Bij de berekening van de indicatoren is ervoor gekozen om gemeenten die de moeite hebben genomen om gegevens aan te leveren daarvoor te belonen ten opzichte van gemeenten die - om welke reden ook - bepaalde gegevens niet hebben kunnen aanleveren.

Werk

- Indicator 1. Duurzame uitstroom. Hoe lang volgt de gemeente mensen die uitstromen uit de bijstand (vraag 9)? Minimaal 6 maanden = 5 punten; minimaal 12 maanden = 10 punten.
- Indicator 2. Uitgaven aan loonkostensubsidies gedeeld door het aantal werkzoekenden (uitgaven gebaseerd op vraag 7; aantal werkzoekenden gebaseerd op de Kernkaart Werk en Bijstand van het Ministerie van SZW). 0-749.99 > 0; 750-1499.99 > 5; 1500 en meer > 10.
- Indicator 3. Duurzaam inkopen / sociale criteria bij aanbesteding (vraag 29). Gemeente hanteert één van de drie criteria: 5 punten. Minimaal 2 van de 3: 10 punten.
- Indicator 4. Samengestelde indicator over jongeren. 5 punten als de gemeente onderzoek doet naar de effectiviteit van de aanpak van schooluitval (vraag 23) en/of naar niet-melders (vraag 22). 5 punten als er kwantitatieve doelstellingen zijn geformuleerd ten aanzien van jongeren voor het arbeidsmarktbeleid en/of het eigen personeelsbeleid.

Inkomen

- Indicator 5. Wachtijd aanvraag bijstandsuitkering (vraag 5): 0-27 dagen = 10 punten; 28-41 = 5 punten; anders 0 punten.
- Indicator 6. Uitgaven minimabeleid (optelling bedragen vraag 20) gedeeld door aantal lage inkomens (Kernkaart Werk en Bijstand van het Ministerie van SZW). 0-99.99 = 0 punten, 100 – 199.99 = 5 punten, meer dan 200 = 10 punten.
- Indicator 7. Langdurigheidstoelage: recht na maximaal 3 jaar laag inkomen (vraag 7): 5 punten. Inkomensgrens op 120 procent van het sociaal minimum (vraag 8): 5 punten erbij. Niet aangegeven dat werkenden met laag inkomen recht hebben op de toeslag (vraag 9): 5 punten eraf.

Zorg

- Indicator 8. Eigen bijdrage voor mensen met minimuminkomen (vraag 13). Geen eigen bijdrage: 10 punten. Wel een eigen bijdrage, maar lager dan het wettelijk maximum: 5 punten.
- Indicator 9. Sociale criteria bij aanbesteding huishoudelijke hulp (vraag 20). Gemeente hanteert één van de drie criteria: 5 punten. Minimaal 2 van de 3: 10 punten.
- Indicator 10. Maximaal tarief huishoudelijke zorg HH1 (vraag 19). Minstens 21 euro: 5 punten; minstens 22 euro: 10 punten.

Verandering in het beleid

Naast de indicatoren wordt informatie verschaft over veranderingen die zijn opgetreden sinds de vorige editie. Vanzelfsprekend kan dit alleen voor gemeenten die aan beide edities hebben meegedaan en de betreffende vragen hebben ingevuld. De informatie over veranderingen wordt niet betrokken bij de berekening van de scores van gemeenten.

Maatschappelijk verantwoord aanbesteden. Niet in vorige editie, wel in huidige: +1. Wel in vorige editie, niet in huidige: -1. Onveranderd: 0.

Uitgaven minimabeleid gedeeld door het aantal lage inkomens. Minstens 10 procent gedaald = -1, ongeveer gelijk = 0, minstens 10 procent gestegen = 1.

N.B. In de vorige editie is een andere definitie gebruikt voor huishoudens met een laag inkomen en zijn de uitgaven aan schuldhulpverlening meegeteld. De uitgaven per huishouden uit de vorige editie zijn herberekend, zodat ze vergelijkbaar zijn met de huidige editie.

Bestandskoppeling om niet-bijstandsgerechtigden op te sporen die mogelijk recht hebben op kwijtschelding. Niet in vorige editie, wel in huidige: +1. Wel in vorige editie, niet in huidige: -1. Onveranderd: 0.

Gemiddelde wachttijd aanvragers uitkering. Minstens 10 procent gedaald = 1, ongeveer gelijk = 0, minstens 10 procent gestegen = -1

Zeeuws model bij aanbesteding huishoudelijke hulp. Niet in vorige editie, wel in huidige: +1. Wel in vorige editie, niet in huidige: -1. Onveranderd: 0.

Gemeenten	Totaalscore	Indicator 1: Duurzame uitstroom	Indicator 2: Loonkostensubsidie	Indicator 3: Duurzaam inkopen	Indicator 4: Jongeren	Totaal Werk	Indicator 5: Wachtijd	Indicator 6: Uitgaven minimeleide	Indicator 7: Langdurigheidstoelag	Totaal Inkomem	Indicator 8: Eigen bijdrage	Indicator 9: Duurzaam inkopen	Indicator 10: Tarief thuiszorg	Totaal Zorg	Verandering duurzaam inkopen	Verandering minimeleide	Verandering bestandskoppeling	Verandering wachttijd uitkering	Verandering Zeeuws model
's-Gravenhage	40	5	10	5	10	30	0	0	0	0	10	0	10	0	0				
's-Hertogenbosch	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	30					
Aa en Hunze	65	5	10	10	10	35	0	5	10	15	0	10	5	15	1		0		1
Aalsmeer	25	0	0	5	0	5	10	5	5	20	0	0	0	0			1	1	
Achtkarspelen	35	5	5	10	0	20	0	5	5	10	0	5	0	5	0	-1	1		0
Alblasserdam	40	5	10	5	5	25	5	5	0	10	0	5	0	5	0				0
Alkmaar	60	5	10	5	10	30	10	5	5	20	0	10	0	10		0	1	0	0
Almelo	10	5	0	5	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0		0	-1	
Alphen a/den Rijn	50	0	0	5	0	5	10	5	5	20	10	10	5	25		1	0		0
Amersfoort	55	0	5	5	10	20	10	10	5	25	0	10	0	10	0	0	0	1	
Amstelveen	40	0	0	5	0	5	0	5	5	10	10	5	10	25	0		0	0	0
Amsterdam	45	5	10	5	5	25	10	5	5	20	0	0	0	0	1	0	0	1	
Andijk	10	0	0	0	0	0	5	0	5	10	0	0	0	0			0	0	
Anna Paulowna	25	5	0	0	5	10	10	0	5	15	0	0	0	0					
Apeldoorn	65	5	10	5	10	30	5	10	5	20	0	5	10	15			0	-1	-1
Arnhem	15	0	0	0	0	0	5	5	5	15	0	0	0	0					
Assen	65	5	5	10	10	30	0	10	10	20	0	10	5	15	1	1	0		1
Asten	10	5	0	0	5	10	0	0	0	0	0	0	0	0					
Baarle-Nassau	40	0	5	10	0	15	10	0	5	15	0	10	0	10	0		0	1	0
Baarn	20	0	0	0	0	0	0	5	5	10	0	10	0	10		0	0		0
Barendrecht	20	5	0	0	5	10	5	0	5	10	0	0	0	0					
Beemster	25	5	5	0	0	10	5	0	10	15	0	0	0	0					
Bellingwedde	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	5	0	15					-1
Bergeijk	40	10	10	0	0	20	5	0	5	10	0	5	5	10					
Bergen op Zoom	45	5	10	0	5	20	10	10	5	25	0	0	0	0					
Best	20	0	0	5	5	10	0	5	0	5	0	5	0	5	0		1	-1	0
Binnenmaas	20	0	0	0	0	0	10	5	5	20	0	0	0	0					
Bladel	40	10	10	0	0	20	5	0	5	10	0	5	5	10					
Blaricum	25	5	5	10	0	20	5	0	0	5	0	0	0	0	0		-1	1	
Bolsward	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	10					0
Breda	70	5	5	10	10	30	10	10	5	25	0	10	5	15	0	0	0	1	0
Breukelen	25	5	0	10	5	20	0	0	5	5	0	0	0	0					
Bronckhorst	45	5	5	10	0	20	5	0	10	15	0	10	0	10					0
Buren	10	0	0	0	0	0	5	0	5	10	0	0	0	0					
Culemborg	20	0	0	0	0	0	5	5	0	10	10	0	0	10			0	-1	
De Marne	35	10	0	5	5	20	10	0	5	15	0	0	0	0					
De Wolden	20	0	0	5	0	5	5	0	5	10	0	5	0	5	1	-1	0	0	-1
Delft	65	5	10	5	5	25	10	10	0	20	5	5	10	20	0		0	0	0
Den Helder	15	0	0	0	0	0	0	5	5	10	0	5	0	5					
Deventer	45	10	10	5	10	35	5	5	0	10	0	0	0	0					
Doesburg	10	0	0	5	5	10	0	0	0	0	0	0	0	0					
Doetinchem	70	10	10	5	10	35	10	10	5	25	0	10	0	10	0	1	0	1	0

Gemeenten	Totaalscore	Indicator 1: Duurzame uitstroom	Indicator 2: Loonkostensubsidie	Indicator 3: Duurzaam inkopen	Indicator 4: Jongeren	Totaal Werk	Indicator 5: Wachtijd	Indicator 6: Uitgaven minimabeleid	Indicator 7: Langdurigheidstoelag	Totaal Inkomen	Indicator 8: Eigen bijdrage	Indicator 9: Duurzaam inkopen	Indicator 10: Tarief thuiszorg	Totaal Zorg	Verandering duurzaam inkopen	Verandering minimabeleid	Verandering bestandskoppeling	Verandering wachttijd uitkering	Verandering Zeeuws model
Dongen	20	5	0	5	10	20	0	0	0	0	0	0	0	0	1				
Dordrecht	40	5	10	5	5	25	5	5	0	10	0	5	0	5	0				0
Duiven	30	5	0	10	5	20	0	0	0	0	0	0	10	10					
Eemnes	25	5	0	10	0	15	5	0	5	10	0	0	0	0	0		-1	1	
Eemsmond	45	0	0	10	5	15	5	0	5	10	10	10	0	20					
Eersel	40	10	10	0	0	20	5	0	5	10	0	5	5	10					
Eijsden	5	0	0	0	0	0	0	0	5	5	0	0	0	0					
Eindhoven	65	5	5	5	10	25	10	10	0	20	0	10	10	20	0	0	1	1	-1
Emmen	40	0	10	0	5	15	5	10	0	15	0	10	0	10		1		1	0
Etten-Leur	40	0	5	5	5	15	5	10	5	20	0	5	0	5	0	1	0	1	0
Ferwerderadiel	25	5	5	5	0	15	5	5	0	10	0	0	0	0	0		0	0	0
Franekeradeel	25	5	5	5	0	15	5	5	0	10	0	0	0	0	0		0	0	0
Gaasterlân-Sleat	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	10					
Geertruidenberg	30	0	0	0	5	5	5	5	10	20	0	5	0	5		0			0
Geldrop-Mierlo	40	5	5	5	10	25	0	0	0	0	0	5	10	15	1				1
Gemert-Bakel	45	5	0	5	5	15	10	0	5	15	10	5	0	15	0		0	1	0
Gilze en Rijen	50	5	5	0	0	10	5	5	5	15	10	10	5	25			0	1	0
Graft-De Rijp	25	5	5	0	0	10	5	0	10	15	0	0	0	0					
Groningen	20	0	0	0	0	0	10	10	0	20	0	0	0	0			1	0	
Gulpen-Wittem	5	0	0	0	0	0	0	0	5	5	0	0	0	0					
Haarlem	35	0	10	10	5	25	5	0	5	10	0	0	0	0	0		1	1	
Halderberge	30	5	5	5	0	15	5	5	5	15	0	0	0	0	1		0	1	
Hardenberg	45	0	10	5	10	25	10	5	5	20	0	0	0	0	0		1	1	0
Harenkarspel	25	5	0	0	5	10	10	0	5	15	0	0	0	0					
Harlingen	25	5	5	5	0	15	5	5	0	10	0	0	0	0	0		0	0	0
Hatterij	35	5	0	5	0	10	10	0	5	15	5	5	0	10					
Heemskerk	50	0	5	10	0	15	5	10	5	20	10	5	0	15	1		0		0
Heemstede	40	5	0	0	10	15	10	0	0	10	0	5	10	15					0
Heerde	45	0	5	5	5	15	5	0	5	10	0	10	10	20	0		0	1	0
Heerhugowaard	30	5	0	0	10	15	5	0	10	15	0	0	0	0			1	0	
Heerlen	45	5	0	5	5	15	5	5	5	15	0	10	5	15	1			1	
Helden	50	10	0	5	10	25	5	5	5	15	0	0	10	10	0		0	1	0
Helmond	45	10	5	5	5	25	5	10	0	15	0	0	5	5					-1
Hendrik-Ido-Ambacht	40	5	10	5	5	25	5	5	0	10	0	5	0	5	1		-1		0
Hengelo	70	5	5	5	10	25	10	10	5	25	10	10	0	20	0	0	0	1	
Het Bildt	25	5	5	5	0	15	5	5	0	10	0	0	0	0	0		0	0	0
Heusden	35	5	0	5	5	15	5	0	0	5	0	5	10	15	0				0
Huizen	30	5	0	10	0	15	5	5	5	15	0	0	0	0	0		-1	1	1
Kapelle	35	5	0	0	10	15	5	5	10	20	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Kerkrade	10	0	5	0	5	10	0	0	0	0	0	0	0	0	-1				
Kessel	50	10	0	5	10	25	5	5	5	15	0	0	10	10					
Koggenland	10	0	0	0	0	0	5	0	5	10	0	0	0	0					

Gemeenten	Totaalscore	Indicator 1: Duurzame uitstroom	Indicator 2: Loonkostensubsidie	Indicator 3: Duurzaam inkopen	Indicator 4: Jongeren	Totaal Werk	Indicator 5: Wachtijd	Indicator 6: Uitgaven minimeleide	Indicator 7: Langdurigheidstoelag	Totaal Inkomen	Indicator 8: Eigen bijdrage	Indicator 9: Duurzaam inkopen	Indicator 10: Tarief thuiszorg	Totaal Zorg	Verandering duurzaam inkopen	Verandering minimeleide	Verandering bestandskoppeling	Verandering wachttijd uitkering	Verandering Zeeuws model
Kolumerland c.a	30	5	5	10	0	20	0	5	5	10	0	0	0	0	0				
Krimpen a/d IJssel	35	0	5	0	5	10	5	5	5	15	0	10	0	10	0		1	0	0
Laarbeek	25	10	0	5	5	20	0	0	5	5	0	0	0	0	0				
Landerd	25	0	0	0	0	0	10	0	0	10	0	10	5	15					
Laren	25	5	0	10	0	15	5	0	5	10	0	0	0	0					
Leek	50	0	5	10	10	25	10	10	5	25	0	0	0	0					
Leeuwarden	45	10	10	5	5	30	5	10	0	15	0	0	0	0					
Leeuwarderadeel	25	5	5	5	0	15	5	5	0	10	0	0	0	0	0		0	0	0
Lemsterland	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	10			0	0	0
Leudal	30	0	0	0	5	5	10	0	5	15	0	0	10	10			0	0	0
Littenseradiel	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	10				0	
Loenen	25	5	0	10	5	20	0	0	5	5	0	0	0	0					
Loon op Zand	25	5	0	5	10	20	5	0	0	5	0	0	0	0	0		0	-1	
Lopik	5	0	0	0	0	0	0	0	5	5	0	0	0	0					
Losser	30	5	5	0	5	15	10	0	5	15	0	0	0	0					
Maasbree	50	10	0	5	10	25	5	5	5	15	0	0	10	10					
Maasgouw	15	5	0	0	0	5	5	0	5	10	0	0	0	0	0		0	1	
Maastricht	65	10	10	5	5	30	0	10	5	15	0	10	10	20	0	0	0	0	
Margraten	5	0	0	0	0	0	0	0	5	5	0	0	0	0					
Marum	50	0	10	10	10	30	10	5	5	20	0	0	0	0					
Medemblik	20	0	0	0	0	0	0	0	10	10	0	10	0	10			1		1
Meerssen	5	0	0	0	0	0	0	0	5	5	0	0	0	0					
Meijel	50	10	0	5	10	25	5	5	5	15	0	0	10	10					
Menaldumadeel	25	5	5	5	0	15	5	5	0	10	0	0	0	0	0		0	0	0
Menterwolde	70	10	10	5	5	30	5	10	10	25	0	10	5	15	0	1	-1	-1	0
Meppel	60	5	0	10	10	25	10	5	5	20	0	10	5	15	0	0	0	1	0
Middelburg	65	5	10	5	10	30	10	10	5	25	0	5	5	10	1	1	0	0	0
Moerdijk	25	5	0	0	0	5	0	0	5	5	0	10	5	15		-1	-1		0
Montferland	15	0	10	0	0	10	0	0	5	5	0	0	0	0	0		0		
Montfoort	25	5	0	10	5	20	0	0	5	5	0	0	0	0					
Nederweert	60	5	0	10	5	20	10	0	5	15	5	10	10	25	0		1	1	1
Niedorp	25	5	0	0	5	10	10	0	5	15	0	0	0	0					
Nieuwegein	45	0	0	0	10	10	10	5	5	20	0	5	10	15					
Nijefurd	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	10					
Nijmegen	70	5	10	10	5	30	5	10	0	15	10	10	5	25	1	0	0	1	0
Noordenveld	45	0	5	10	10	25	10	0	5	15	0	5	0	5	0		0	0	0
Nuenen c.a.	30	5	0	0	5	10	5	5	5	15	0	5	0	5					
Nuth	45	10	5	0	0	15	5	0	10	15	0	10	5	15					
Oirschot	35	10	5	0	0	15	5	0	5	10	0	5	5	10					
Oosterhout	50	5	5	5	0	15	10	5	5	20	0	5	10	15	0	0	0	1	0
Ooststellingwerf	40	5	10	5	0	20	5	5	5	15	0	5	0	5	0	0			-1
Opmeer	25	5	0	10	0	15	0	0	0	0	0	10	0	10					

Gemeenten	Totaalscore	Indicator 1: Duurzame uitstroom	Indicator 2: Loonkostensubsidie	Indicator 3: Duurzaam inkopen	Indicator 4: Jongeren	Totaal Werk	Indicator 5: Wachtijd	Indicator 6: Uitgaven minimabeleid	Indicator 7: Langdurigheidstoelag	Totaal Inkomen	Indicator 8: Eigen bijdrage	Indicator 9: Duurzaam inkopen	Indicator 10: Tarief thuiszorg	Totaal Zorg	Verandering duurzaam inkopen	Verandering minimabeleid	Verandering bestandskoppeling	Verandering wachttijd uitkering	Verandering Zeeuws model
Oude IJsselstreek	35	0	0	0	0	0	10	5	10	25	0	10	0	10					
Ouder-Amstel	15	5	0	0	0	5	0	5	5	10	0	0	0	0	0	1			
Oudewater	25	5	0	10	5	20	0	0	5	5	0	0	0	0					
Papendrecht	40	5	10	5	5	25	5	5	0	10	0	5	0	5	0				0
Purmerend	50	5	5	5	10	25	5	10	0	15	0	5	5	10	0	1	0	1	
Raalte	15	0	0	0	0	0	5	5	0	10	0	5	0	5					-1
Reimerswaal	35	5	0	0	0	5	10	5	5	20	0	5	5	10		-1	0	1	0
Reusel-De Mierden	35	10	10	0	0	15	5	0	5	10	0	5	5	40					
Rhenen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0					
Ridderkerk	20	0	10	5	5	20	0	0	0	0	0	0	0	0	1				1
Roerdalen	55	5	0	5	5	15	0	5	5	10	10	10	10	30					
Roermond	15	0	0	0	0	0	5	5	5	15	0	0	0	0					
Rotterdam	50	0	10	5	5	20	5	10	0	15	0	5	10	15	0	1	-1		1
Schermer	25	5	5	0	0	10	5	0	10	15	0	0	0	0					
Schijndel	30	0	0	0	0	0	0	5	5	10	0	10	10	20					
Sevenum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0					
Simpelveld	30	10	5	0	0	15	5	0	10	15	0	0	0	0					
Sint-Oedenrode	25	0	0	5	0	5	10	5	5	20	0	0	0	0	0		1	1	0
Sliedrecht	40	5	10	5	5	25	5	5	0	10	0	5	0	5	0				0
Sluis	55	10	5	0	10	25	10	5	5	20	0	5	5	10					
Smallingerland	55	5	10	5	10	30	10	10	5	25	0	0	0	0	0	1	-1	-1	0
Son en Breugel	20	5	5	0	0	10	0	0	0	0	0	10	0	10					
Spijkenisse	55	5	10	5	5	25	5	10	5	20	0	10	0	10					
Staphorst	15	0	0	5	0	5	10	0	0	10	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Stede Broec	25	5	10	0	0	15	0	0	5	5	0	5	0	5					
Steenbergen	45	5	0	10	0	15	5	0	5	10	0	10	10	20		1	1	-1	1
Terneuzen	60	10	10	5	0	25	5	5	5	15	0	10	10	20	0	0	0	1	0
Terschelling	25	5	5	5	0	15	5	5	0	10	0	0	0	0	0		0	0	0
Tholen	30	0	5	0	5	10	10	5	5	20	0	0	0	0	0		0	0	
Tynaarlo	60	5	0	10	10	25	0	5	10	15	0	10	10	20	1	1	0		0
Tytsjerksteradiel	45	5	0	10	0	15	10	5	5	20	0	10	0	10	1	0	0	-1	0
Uitgeest	30	5	0	0	0	5	10	0	5	15	10	0	0	10	0		0	1	0
Uithoorn	25	0	0	5	0	5	10	5	5	20	0	0	0	0			0	1	
Utrecht	55	5	0	10	0	15	5	10	5	20	0	10	10	20	0		-1	0	0
Vaals	5	0	0	0	0	0	0	0	5	5	0	0	0	0					
Veere	55	5	10	5	10	30	10	0	5	15	0	5	5	10	1		1	0	0
Veghel	15	0	0	0	0	0	0	5	5	10	0	0	5	5					
Velsen	45	5	10	0	0	15	0	5	5	10	10	10	0	20	0		1	0	0
Vlaardingen	40	5	10	5	10	30	0	5	5	10	0	0	0	0	0	0	0	1	
Vlagtwedde	40	5	10	5	5	25	5	0	5	10	0	5	0	5	0	-1	-1	-1	0
Vlieland	25	5	5	5	0	15	5	5	0	10	0	0	0	0	0		0	0	0
Vlissingen	65	5	10	5	5	25	10	10	5	25	0	10	5	15	0	0	1	0	-1

Gemeenten	Totaalscore	Indicator 1: Duurzame uitstroom	Indicator 2: Loonkostensubsidie	Indicator 3: Duurzaam inkopen	Indicator 4: Jongeren	Totaal Werk	Indicator 5: Wachtijd	Indicator 6: Uitgaven minimabeleid	Indicator 7: Langdurigheidstoelag	Totaal Inkomen	Indicator 8: Eigen bijdrage	Indicator 9: Duurzaam inkopen	Indicator 10: Tarief thuiszorg	Totaal Zorg	Verandering duurzaam inkopen	Verandering minimabeleid	Verandering bestandskoppeling	Verandering wachttijd uitkering	Verandering Zeeuws model
Voerendaal	30	10	5	0	0	15	5	0	10	15	0	0	0	0					
Voorschoten	10	5	0	0	5	10	0	0	0	0	0	0	0	0					
Waalwijk	35	5	10	0	10	25	5	0	0	5	0	0	5	5				-1	0
Wageningen	20	5	10	5	0	20	0	0	0	0	0	0	0	0					
Weert	65	5	10	5	10	30	5	10	5	20	0	5	10	15	0	1	0	1	1
Werkendam	45	5	0	10	0	15	5	5	5	15	10	5	0	15	0		0	1	0
Wervershoof	15	0	0	0	5	5	0	5	5	10	0	0	0	0		1	0		0
West Maas en Waal	20	0	10	0	0	10	5	0	0	5	0	5	0	5					
Westland	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	5					0
Wieringen	25	5	0	0	5	10	10	0	5	15	0	0	0	0					
Wieringermeer	30	5	0	0	5	10	10	0	5	15	0	5	0	5					
Wijchen	35	5	5	5	0	15	0	5	0	5	0	10	5	15	1	1	-1		0
Winschoten	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	5					
Winsum	35	10	0	5	5	20	10	0	5	15	0	0	0	0					
Woensdrecht	10	0	0	0	0	0	0	0	10	10	0	0	0	0			0	-1	
Woerden	50	5	0	10	5	20	0	5	5	10	0	10	10	20	0		0		0
Woudrichem	40	5	0	10	0	15	5	0	5	10	10	5	0	15					
Wûnseradiel	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	10					0
Zaanstad	20	5	0	5	0	10	0	0	0	0	0	5	5	10					
Zandvoort	35	0	0	0	5	5	10	5	0	15	0	10	5	15					
Zeevang	20	5	0	0	0	5	5	0	10	15	0	0	0	0					
Zevenaar	50	5	10	5	10	30	0	5	5	10	0	5	5	10	0	0	-1	-1	0
Zijpe	25	5	0	0	5	10	10	0	5	15	0	0	0	0			0	-1	
Zoetermeer	65	5	5	5	5	20	10	10	5	25	5	10	5	20	0		1	1	0
Zundert	10	0	0	0	0	0	5	0	5	10	0	0	0	0					
Zwartewaterland	30	0	5	5	5	15	0	5	5	10	0	5	0	5					
Zwijndrecht	40	5	10	5	5	25	5	5	0	10	0	5	0	5	0				0
Zwolle	45	5	0	5	5	15	5	10	5	20	0	10	0	10	1	1	0	1	0

